ئۇشبۇ كىتاب ئېلكىتاب تورى تەرىپىدىن تارقىتىلدى

ئەزىز ئوقۇرمەن، ئۇشبۇ كىتاب ئېلكىتاب تورى ئوقۇرمەنلىرى
تەرىپىدىن سكاننېرلىنىپ تارقىتىلدى.

ئېلكىتاب تورى ئادرېسى:
www.elkitab.org

ئېلكىتاب

ئېلكىتاب تورى ئادرېسى:
www.elkitap.org

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

لۇتپۇللا مۇتەللىپ

يىللارغا جاۋاب

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر هازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

ئابدۇخالىق ئۇيغۇر **ئاچىل**

لۇتپۇللا مۇتەللىپ **يىللارغا جاۋاب**

نىمشېھىت ئەرمىيا ئېلى سايرامى **ئالدىدا**

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر **ئۆمۈر مەنزىللىرى**

تېيىپجان ئېلىيېۋ **تۈگمەس ناخشا**

مۇھەممەد رەھىم **جان تەسەددۇق**

مۇھەممەتجان راشىدىن **ئانا تاغلار**

بوغدا ئابدۇللا **قەدىمي يارغولدا كەچ كۈز**

روزى سايىت **ئانا تىلىم — زەر تىلىم**

ئوسمانجان ساۋۇت **زېمىن قەسىدىسى**

ISBN 978-7-228-11691-1
9 787228 116911 >
定价：12.00 元

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

لۇتپۇللا مۇتەللىپ

يىللارغا جاۋاب

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

给岁月的答复：维吾尔文/鲁土甫拉·木塔力甫著. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.6（2009.2 重印）
ISBN 978—7—228—11691—1

Ⅰ.给… Ⅱ.鲁… Ⅲ.诗歌—作品集—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ. I 227

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2008）第 081055 号

作　　者	鲁土甫拉·木塔力甫
编　　者	牙里坤·肉孜
责任编辑	孜来哈·艾则孜
责任校对	古丽夏尔·尼格买提
特约校对	阿依古丽·亚森
封面设计	艾克拜尔·沙力
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	0991—2827472
邮政编码	830001
印　　刷	新疆新华印刷二厂
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	4
插　　页	4
版　　次	2008 年 7 月第 1 版
印　　次	2009 年 2 月第 2 次印刷
印　　数	5001—8000 册
定　　价	12.00 元

نەشرىياتتىن

شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپ 1922 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 16 ـ كۈنى قازاقىستاننىڭ ئالمائاتا ئوبلاستى ئۇيغۇر رايونى چۈنجى يېزىسىنىڭ ساي-بويى مەھەللىسىدە تۇغۇلغان. ئۇنىڭ تەخەللۇسى «قاينام ئۆركىشى»، ئەركىلەتمە ئىسمى «لۇتۇن»، قىسقارتىلما ئىسمى ل. مۇتەللىپ.

لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ دادىسى ھېزىماخۇن ناھايىتى ئوقۇمۇشلۇق ئۆ-لىما بولۇپ، لۇتپۇللانىڭ تەربىيىلىنىشىگە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلگەن. لۇت-پۇللا يەتتە ياشقا توشقاندا، ئۆز يېزىسىدىكى يېڭىچە مەكتەپكە ئوقۇشقا كىرگەن. 1931 ـ يىلى، ھېزىماخۇن ئائىلىسى غۇلجىنىڭ جاغىستاي يې-زىسىغا كۆچۈپ كەلگەن، ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ يەردىن نىلقا ناھىيىسىگە كۆ-چۈپ بېرىپ ئورۇنلاشقان. نىلقىدا يېڭىچە مەكتەپ بولمىغاچقا، دادىسى لۇتپۇللانى غۇلجىدىكى «تاتار مەكتىپى»گە ئوقۇشقا بەرگەن. لۇتپۇللا 1935 ـ يىلىنىڭ ئاخىرىدا «تاتار مەكتىپى»نى پۈتكۈزۈپ «رۇس مەكتە-پى»گە، يەنى «رۇس گىمنازىيىسى»گە ئوقۇشقا كىرگەن. 1939 ـ يىلى ئىمتىھان بېرىپ «ئۈرۈمچى دارىلمۇئەللىمىن» مەكتىپىگە قوبۇل قىلىن-غان. مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان مەزگىلدە، يەنى 1941 ـ يىلى يازدا، ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقى ئىلىم ـ پەن خادىملىرىنىڭ جەنۇبىي شىنجاڭنى تو-پوگرافىيە ھەم ئاسترونومىيە جەھەتتە تەكشۈرۈش ئۆمىكىگە رۇس تىلى تەرجىمانلىقىغا بەلگىلەنگەن. بۇ ۋەزىپە ئاخىرلاشقاندىن كېيىن لۇتپۇللا 1942 ـ يىل 2 ـ ئايدا «شىنجاڭ گېزىتى»دە مۇھەررىر بولغان. 1943 ـ يىلى 11 ـ ئايدا «ئاقسۇ گېزىتى»دە مۇھەررىر بولغان. ئۈچ ۋىلايەت مىللىي ئارمىيىسىنىڭ ئاقسۇنى ئازاد قىلىش قىسمى ئاقسۇ شەھ-

رىگە قورشاپ ھۇجۇم قىلىۋاتقان جىددىي پەيتتە، يەنى 1945 - يىل 9 - ئاينىڭ 18 - كۈنى كېچىدە ئۆزىگە ئوخشاش 20 نەپەر ۋەتەنپەرۋەر سەپدىشى بىلەن بىرلىكتە ئاقسۇدىكى گومىنداڭ ساقچىلىرى تەرىپىدىن پاجىئەلىك ھالدا ئۆلتۈرۈۋېتىلگەن. 1956 - يىل 8 - ئايدا جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى مەركىزىي خەلق ھۆكۈمىتى لۇتپۇللا مۇتەللىپنى «ئىنقىلابىي قۇربان» دەپ ئاتاشى قارار قىلغان.

لۇتپۇللا مۇتەللىپ غۇلجىدا ئوقۇۋاتقان چاغلىرىدىلا شېئىر يېزىپ «ئىلى گېزىتى»دە ئېلان قىلغان. كېيىن «شىنجاڭ گېزىتى» ۋە «ئاقسۇ گېزىتى»دە ئۇنىڭ شېئىرلىرى ئارقا - ئارقىدىن ئېلان قىلىنىپ، 1940- يىللاردىكى ئاۋانگارت شائىرلاردىن بولۇپ قالغان. ئۇنىڭ «شائىر توغرىسىدا مۇۋەششەھ»، «ياشاش ئۈچۈن كۈرەش»، «خىيالچان سىلەك»، «يىللارغا جاۋاب» ناملىق نادىر شېئىرلىرى 1940 - يىللاردىكى ئۇيغۇر شېئىرىيىتىنىڭ يېڭى سەۋىيىسىنى ياراتقان.

لۇتپۇللا مۇتەللىپ ئەدەبىيات - سەنئەت ھەققىدە ئالاھىدە تالانتلىق بولۇپ، دراما ئىجادىيىتى، رەسسىم ئىجادىيىتى، ئەدەبىي تەرجىمىچىلىك، ئەدەبىيات - سەنئەت نەزەرىيىسى تەتقىقاتى، ئاكتيورلۇق قاتارلىق جەھەتلەردە ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە ئۇتۇق قازانغان. ئۇنىڭ تەسىرى ئەدەبىيات - سەنئەت ساھەسىدىن كۆپ ھالقىپ كەتكەن.

يېرىم ئەسىردىن ئارتۇق ۋاقىت بىرى، لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىيىتىگە بېغىشلانغان ئىجادىيەت ۋە تەتقىقاتلار بارغانسېرى چوڭقۇرلاشماقتا.

لۇتپۇللا مۇتەللىپ بىر ئوت يۈرەك شائىر، ۋەتەنپەرۋەر ئىنقىلابچى، نامى ئۆچمەس ئىنقىلابىي قۇربان سۈپىتىدە ئەۋلادمۇ ئەۋلاد ياد ئېتىلىپ، ھايات پائالىيىتى ۋە شېئىرلىرى تىل - ئەدەبىيات دەرسلىكلىرىگە كىرگۈزۈلۈپ، ياش - ئۆسمۈرلەرنىڭ قەلبىدىن ئورۇن ئېلىپ كېلىۋاتقان سۆيۈملۈك ئوغلاندۇر.

بۇ توپلامغا شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ شېئىرىي مىراسلىرى كىرگۈزۈلدى.

مۇندەرىجە

خەلقىمگە 1

«ئەپەندى» بولماق 3

دېھقىنىمغا 4

كۈرەشچان جۇڭگو خوتۇن - قىزلىرى 6

بۇ مىنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى 7

كۆكلەم ئىشقى 10

چىمەن 11

بىز شىنجاڭ ئوغۇل - قىزلىرى 13

جۇڭگو پارتىزانلىرى 15

كۈرەش 17

جانان ئەيلەر 18

جۇڭگو 19

چوڭ كۈرەش قوينىدا 23

كۈرەش ئىلھامى 25

كۈرەش سېپىدىن شەپە 29

كۈرىشىۋاتىمىز 30

ئىشلە، دېھقان ئاكا! 32

كۈرەش دولقۇنلىرى 34

خوش 36

قىزىلگۈلگە پۈركەنگۈچە يەر - جاھان 38

ئازادلىق تويى 40

باتۇر يىللار 42
مارشلار 44
جۇڭگو قىزى رەيھاننىڭ مارت شاملىغا بۇيرۇقى 47
مۇخەممەس 49
ماي ناخشىسى 51
كەل، يېڭى يىل 53
چوڭ قەھرىمان ئويغاندى 54
دوستۇمغا 56
يەنە ئويغان 58
پارچىلار 59
لېنىن شۇنداق ئۆگەتكەن 60
ماي كۈرەشچان ئاي 62
يانار تاغلار 64
پارچە 67
تۈن يېرىپ ئىزلار باسقاندا 68
مۇخەممەس 71
ياشلىق، ئۆگەن 74
ھەسەن ـ ھۈسەن 76
غەزەل 79
پەرياد 80
يىللارغا جاۋاب 81
ئىككى شېئىر 84
بىزنىڭ مەمەت 85
كەل، باھار 90
تەسراتىم 92
كۆردۈم 93
شائىر توغرىسىدا مۇۋەششەھ 94

چال، سازەندىم 96
مۇھتەملات 98
باھار ھەققىدە مۇۋەششەھ 99
خىيالچان تىلەك 101
ئاخىرقى سۆز 102
مۇھەببەت ھەم نەپرەت 103

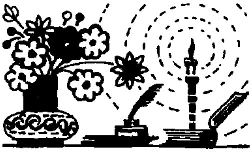

خەلقىمگە

ئەي شىنجاڭ خەلقى، خىزمەتكە دائىم تەييار بول،
ئۈستۈنلۈكلەرنى جانلاندۇرۇشتا هوشيار بول .
نېمىلەر چۆرگىلىمەكتە جۇڭگو بېشىدا،
خەلقىم، پۇرسەت يەتتى، هەممىگە تەييار بول .

جەڭ مەيدانىدا غالىب بولماقتىمىز،
قەهرىمانلارغا يارىدەم توپلاش[1] كويىدا بول .
ئاخىرقى چوڭ ئۈستۈنلۈكنى ئېلىپ چىقىشقا،
جاهانگىرلارغا توسالغۇ ئۆتكۈر ـ غار بول .

تىرىشقىن، خەلقىم، كېچە ـ كۈندۈز ئىش يولىدا،
ئاداققى دەمدە سائادەتلىك باهار بول .
ياخشى چۈشىنىپ سوۋېت بىلەن دوستلۇقنى[2]،
كۆرەشتە سەن قەهرىمان، جەسۇر بول .

قەدەم چىقماستىن ئازادلىقنىڭ يولىدىن،
مەهكەم بۇزۇلماس سەپنىڭ قوينىدا بول .
ماڭغىن سائادەت دۇنياسىغا كەڭ ئاتلاپ،
ۋەتەن، ئەل ئۈچۈن قايتماس پىداكار بول .

ئازادلىق يولىنى مەزلۇملارغا ئېچىشقا،
ئۇلارنىمۇ ئىنسان قاتارىغا قېتىشقا،

قاراڭغۇ ماكانغا ساپ نۇرلار چېچىشقا،
سۆيۈملۈك خەلقىم، قۇۋۋەتلىك ساپ نۇر بول.

1937 ـ يىل ئۆكتەبىر، غۇلجا

① شۇ يىللىرى ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئالدىنقى سېپىدە جەڭ قىلىۋاتقان 8 ـ ئارمىيىگە ماددىي جەھەتتىن ياردەم بېرىش ئۈچۈن، شىنجاڭدا « ئالدىنقى سەپكە ياردەم بېرىش ھەيئىتى » تەشكىل قىلىنغان، بۇ ھەيئەت ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ماددىي ياردەملىرىنى قوبۇل قىلىپ، ئالدىنقى سەپكە يوللاپ بەرگەنىدى. — مۇھەررىردىن.

② 1933 ـ يىلىدىكى ئاپرېل ئۆزگىرىشىدىن كېيىن، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ۋەكىللىرىنىڭ تەشەببۇسى ۋە تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ئارقىسىدا، شېڭ شىسەي ھاكىمىيىتى «ئالتە چوڭ سىياسەت» نى يولغا قويغانىدى، بۇ، «جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇش، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن دوست بولۇش، مىللەتلەر ھوقۇقتا باراۋەر بولۇش، پارىخورلۇقنى يوقىتىش، تىنچلىقنى ساقلاش، شىنجاڭنى ئىسلاھ قىلىش»تىن ئىبارەت. شائىر بۇ مىسرادا ئالتە سىياسەتنىڭ بىرىنى ئەسلىتىپ ئۆتكەن. — مۇھەررىردىن.

«ئەپەندى» بولماق[1]

— بۇ يىل ئون ئىككى يىل بولۇپ قالدى، ئۇكام ،
بۇ ، ئەپەندى بولماق مېنى بىر بالاغا سالدى، ئۇكام .
شۇ ئون ئىككى يىل ئىچىدە ساقلىمنى قىرىپ يۈردۈم،
كەينى يېرىق چاپانلارنىمۇ كىيىپ يۈردۈم،
لېكىن «ئەپەندى» دېگۈچىلەرنى ھېچ كۆرمىدىم، ئۇكام،
بىر جاۋاب بەرسىڭىزچۇ ، «ئەپەندى» دېمەسكە يەنە نېمەم كام؟

— غەم يېمەڭ، ئاكا، ئۇنىڭ ئىشى بۇ زاماندا بەك ئاسان،
ھازىر ئۇدۇللا ماگىزىنغا بارسىز.
ئازراق پۇلىڭىزغا كاستۇمدىن بىرنى ئالسىز ،
يەنە كازىبىك[2] تىن يانچۇققا بىرنى سالسىز ،
يەنە ئالسىز ئاق كۆڭلەك ۋە ئۇزۇن گالستۇك،
بىر سېرىق شىبلېت كىيسىز ئاندىن ئۇنى موك .
تاماكىڭىزنى قىڭغىر چىشلەپ يۈرۈۋېرىڭ،
سىزنى «ئەپەندى» دېگۈچىلەرنى كۆرۈۋېرىڭ .

1937ـ يىل نويابىر، غۇلجا

① شائىرنىڭ بۇ ساتىرىك شېئىرى شۇ ۋاقىتتىكى «ئىلى گېزىتى»گە بېسىلغان . ئۇ چاغلاردا زىيالىيلار قوشۇنى ئەمدىلا شەكىللىنىشكە باشلىغان ۋاقىت بولۇپ، كۆپ قىسمى ئوقۇتقۇچىلاردىن ئىبارەت ئىدى . كىشىلەر ئۇلارنى ھۆرمەتلەپ «ئەپەندى» دەپ ئاتايتتى . شائىر بۇ ساتىراسىدا ئۆزى بىلىمسىز بولسىمۇ، زىيالىيلارچە ياسىنىش ئارقىلىق «ئەپەندى» بولۇش ئارزۇسىدا يۈرگەن بىر ئەخمەقنى مەسخىرە قىلىدۇ .

② كازىبىك — شۇ ۋاقىتتا سوۋېت ئىتتىپاقىدىن شىنجاڭغا كەلتۈرۈلگەن تاماكىنىڭ بىر خىلى . — مۇھەررىردىن .

دېھقىنىمغا

قىشلار كەتتى،
كۆكلەم يەتتى .
كۈننىڭ نۇرى
چېچىلدى .

ئاپئاق قارلار
ئېرىدى،
دېھقىنىم، باھارنى
سېغىندىڭمۇ؟

بوستانلاردا
قۇشلار سايراپ،
ئىشقى - شوقى
بىلەن قاراپ .

دەردلىك كۆڭۈلنى
ئاچقان
ئوماق قۇشلارنى
سېغىندىڭمۇ؟

يەر قوينىنى
تىلغاشنى

بوَگۈن يەنە
سېغىندىڭمۇ؟

ئېتىزلارنى
بوستان قىلىپ،
يەر باغرىغا
پاك كۈچ سىڭلىپ،

نۇرغۇن ھوسۇل
ئېلىشنى،
ئەي دېھقىنىم
سېغىندىڭمۇ ؟

كېچە - كۈندۈز
كەتمەن چېپىپ،
قارا يەردىن
ئالتۇن تېپىپ

ماڭلاي تەرنى
يەرگە سېپىپ،
ئېتىزلارنى
سېغىندىڭمۇ ؟

1938- يىل مارت، غۇلجا

كۆرەشچان جۇڭگو خوتۇن - قىزلىرى

« ئىت ۋاپا، خوتۇن جاپا» دەپتىكەن بىر ساددا،
تىترەك، قارا يىللارنىڭ بىر «دانىشمىنى»(! ؟)

بىز ئەمدى ئارقىغا
تاشلىدۇق، بىز يىراققا،
«چېچى ئۇزۇن، ئەقلى قىسقا»
دېگەن چىگىش ئۆتمۇشنى .

ئەقلىڭ بىلەن تەڭشەپ ئۆتمۇش يىللىرىنىڭ،
دەل كۆكسىگە كۈرەش خەنجىرىنى ئۇرساڭ؛
مىڭ بىر بالالار بىلەن چاپلاشتۇرغان سىرلىرى
ئېچىلدۇ روشەن بولۇپ، قىلنى قىرىق يارساڭ .

ھەممىمىزلا كۈرەشچان بىز، يىللىرىمىز كۈرەش يىللىرى،
كۈرەشنىڭ نازۇك سىرلىرىنى ئۆگەندى
بىزدە ئەر - خوتۇن قىز.
ئۆتمۇشنىڭ تار يوللىرى قالدى ئارقىدا،
ماڭىمىز، ئېچىلدى —
ئالدىمىزدا داغدام يول — ئىز.

1938 - يىل مارت، غۇلجا

بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى

كۆرەش، كۆرەش دەپ دائىما تىرىشىپ تۇرساق،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.
ھەر قەدەمدە كونا تۇرمۇش بىلەن ئېلىشىپ تۇرساق،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

جاھانگىرلار يەر يۈزىدىن تامام يوقالسا،
مەزلۇم ئەللەر يېڭى ھاياتتىن كەڭ يول ئالسا،
زادى تۈگىمەس سائادەتكە قەدەم قويسا،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

ئۆمەكلىشىپ مەزلۇملار[1] بىلەن بىللە ئىشلىسەك،
ھەقىقەتەن يېڭى يولغا راست كىرىشسەك،
باراۋەرلىك ئۆللىرىنى مەھكەم قۇرساق،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

يوقسۇل، مىسكىنلەر ئەمدى تارتمىسا مۇشەققەت،
«ئاھ ... نەيلەي، قىسىلدىمغۇ» دېمىسە پەقەت،
ئازادلىقتىن شۇلارغا ياغسا مېھىر ـ شەپقەت،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

ئېلىمىزدە ئىلىم ـ مەرىپەت ئېشىپ تۇرسا،
دولقۇنلاپ ئۆزىمىزدىن ئېشىپ تۇرسا،

خائىنلار يوللىرى كېسىلىپ تۇرسا،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

ھەربىر يەردە زاۋۇت ـ فابرىكا ۋارقىراپ تۇرسا،
تۆمۈريولدا ئوت ھارۋىلار جارقىراپ تۇرسا،
ھاۋا قۇشلىرى ئۈستىمىزدە غارقىراپ تۇرسا،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

قەھرىمان ياشلار ئەمدى تەييار تۇرسا،
قەھرىمانلارچە ھەربىر ئىشتا ھوشيار تۇرسا،
قاراڭغۇ بۇلۇڭلارغىمۇ چىراغلار يېقىلسا،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

ئەسكى تۇرمۇش ھەر قەدەمدە ۋەيران بولسا،
ئىستىبداتچى قارا كۈچلەر گۇمران بولسا،
ئوقۇمىغان نادانلار ئەمدى ئىنسان بولسا،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

گۇرۇھ ـ گۇرۇھ زىيالىيلار قىلسا خىزمەت،
ھەربىر ئېغىر ئىشلارغا قىلسا جۈرئەت،
يۈكسەك كۆڭۈلگە دائىما توغرا نىيەت،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

مىللەتچىلىك يىلتىزىنى يۇلۇپ تۇرساق،
ھەققەت دەپ مەيدىمىزنى كېرىپ تۇرساق،
جۇڭگونىڭ ئازادچى ئەللىرى بولساق،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى.

ھەربىر ئىشتا ئەل خىزمىتىگە ئاساسلانساق،
قۇرۇپ تېخنىكا، ئېغىر ئىشنى ئاسانلاتساق،

تەرەققيات يولىغا ئەزىز جانىنى ئاتساق،
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى .

مۇتەللىپ، سەن ھەقىقەتنى تارتىنماي سۆزلە،
غەيرەت بىلەن قۇزغۇنلار يوللىرىنى تورا،
بۇ يولدا ۋارقىرىساڭ ھەيۋەت بىلەن «ھۇررا»
بۇ مېنىڭ ياش غۇنچە گۈلۈم ئېچىلاتتى .

1938ـ يىل ئاپرېل، غۇلجا

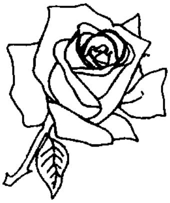

① مەزلۇملار — ئېزىلگۈچىلەر دېگەن مەنىدە. — مۇھەررىردىن .

كۆكلەم ئىشقى

يېشىل كۆكلەم، سەن پەسللەر ئەركىسى،
سېغىندىم، سېغىنغاندۇ سېنى ھەر كىشى .
يەنە گۈللەر بۇلبۇل ۋە سۇمبۇللار،
سېنىڭ نەقش زىننىتىڭدۇر بۇلار ھەممىسى.
يەنە سۇلار، شارقىراتمىلار، شوخ شامالار،
ئەركىلەپ، سۆيۈپ باغرىڭدا جەۋلان قىلغۇسى .
سۇزۇك تاڭ، سۇزۇك كەچ، ئايدىڭ تۈنلىرىڭ،
ئەمگەك كۈنلىرىڭ سىردىشىدۇر دېھقان بالىسى .
ئېتىز چىرايلىق، ئېتىز قايناق، ئېتىز يېقىملىق،
ئېتىز ئەمگەكنىڭ كەڭتاشا، ئەركىن سەھنىسى .
قۇش ـ قۇرتلار سازەندە، تورغايلار داپچى،
ئۇرغۇپ جاراڭلار ھەر يەردە ئەمگەك نەغمىسى .
چاپ كەتمەننى، تىلغا يەرنى، تەڭكەش قىلىپ،
شۇ سەھنىنىڭ سەنئەتكارى — دېھقان ئاممىسى .
ئانىسى ئۇرۇقچى، قىزلىرى سۆرەمدە، ئائىلە ئىشتا،
ھەربىر ئايال — داڭدار مېھنەت ئارتىسكىسى .
ئېتىزدا توي، داغدۇغىلىق كونسېرتنى قوي،
كۆكلەم ئىشقى — ياش شائىرنىڭ ئىلھامچىسى .

1938 ـ يىلى ئاپرېل، غۇلجا

چىمەن

چىمەن — ئىشچان قىز، زادى ھارمايدۇ،
ئىشلەپ كېچە ـ كۈندۈز بىكار تۇرمايدۇ.
ئەمگەك يارىتىدۇ، ئاڭا جان ئاتىدۇ،
خۇشاللىق تاپىدۇ، لايغەزەل بولمايدۇ.

خوراز قىچقارغاندا، تاڭلار ئاتقاندا،
ئىلدام ئېتىزغا قاراپ چامدايدۇ.
ناخشىلار ئېيتىپ، تەرلەر ئاققۇزۇپ،
ئىشلاردا ئۈزۈپ، مۆلچەر قامدايدۇ.

كۈمۈش ئايدىڭلاردا، ساپ ھاۋالاردا
ئورۇپ ئورمىلار چوڭلاردىن قالمايدۇ.
ئالتۇن باشلاردىن ئۈنچىلەر تىزىپ،
سۈرەتتەك قىلىپ باغنى باغلايدۇ.

كەينىدە قالغانلار «ئۇھ» دەپ ھارغانلار،
چىمەن كۈلۈپ قويغاندا ئالغا ئاتلايدۇ.
چىمەنگۈل شۇنداق، بىرىنچى ھەر ۋاق،
ئاھ، ھەممە ئامراق «چىمەن» دەپ يادلايدۇ.

تېخى چىمەنگۈل «بەشىنچى»[1] بۇ يىل،
خۇددى ئۇ بۇلبۇل، كىتابقا قارايدۇ.

سەھنىگە چىقىپ ئوقۇسا ناخشا،
شېئىر يادلىسا، بۇلبۇلدەك سايرايدۇ.

ئوقۇش تۈگىسە، ئاتا ـ ئانىسى كۆنسە،
يەنە مەكتەپتە ئوقۇشنى ئويلايدۇ.
ئىلىم ئوقۇپ نىيەتكە، چۈشىنىپ سىياسەتكە،
ئەل ئارا خىزمەتكار بىر يوللا بويلايدۇ.

چىمەنىنىڭ مەقسىتى شۇ، ئاڭا يەتمەكچى ئۇ،
ئېيتىپ «قوزغال» نى خۇشال ئوينايدۇ.
دەۋر چىمەنلىرى بەرگەندە سالام،
مۇتەللىپ يۈرىكىدە ئىلھام قاينايدۇ.

1938 ـ يىل ماي، غۇلجا

① شائىر بۇ يەردە باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ 5 ـ سىنىپىنى كۆزدە تۇتىدۇ. — مۇھەررىردىن.

بىز شىنجاڭ ئوغۇل - قىزلىرى

بىز شىنجاڭ ئوغۇل قىزلىرى، بىز ئۈمىد يۇلتۇزلىرى،
كۆرەش قاينىمىدا ئۆسكەن، كىرسىز - پاك قۇندۇزلىرى .
بىز ئۈمىد يۇلتۇزلىرى،
كەلگۈسىنى كۆزلەيمىز ھامان .

ئالىي بىزنىڭ تىلەكلەر، ئىشچان باتۇر بىلەكلەر،
دائىم ئالغا ئىنتىلىدۇ دولقۇنلاپ ياش يۈرەكلەر .
ئالىي بىزنىڭ تىلەكلەر،
ئالغا ئاتلايمىز تىنماي ھەر زامان .

ناخشا ئېيتىمىز تارتىنماي، ۋەتەن يولىدا تىنماي،
بىرلىك سەپتە تەكشى ماڭىمىز، بىر- بىرىمىزدىن قالماي .
ۋەتەن، ئەل يولىدا تىنماي،
قەھرىمانلارچە ماڭىمىز كۆزلەپ مەيدان .

ئېگىز - پەسنى تۈزلەيمىز، يېڭىلىقنى كۆزلەيمىز،
«مەزلۇملار، بىرلىشىڭلار!» دەپ دائىما سۆزلەيمىز .
ئېگىز - پەسنى تۈزلەيمىز،
پۈتۈن جۇڭگونى قىلىمىز گۈلىستان .

بىزگە قەدىرلىك ئەمگەك، شۇڭا يېپىشىمىز بەك،
ئەمگەك بىلەن ھەر ئىشىمىز ئالغا ماڭار دېگەندەك .

بىزگە قەدىرلىك ئەمگەك،
ئەمگەك بىلەن پەيدا بولار ھۆر ماكان.

بىز كۆرەش يارىتىمىز، بىز ئۇنىڭغا جان ئاتىمىز،
كۆرەش بىزگە شۇنداق يېقىن، ئۇ ئاتا ـ ئانىمىز.
بىز كۆرەش يارىتىمىز،
كۆرەش بىلەن كېلىدۇ بىزگە چوڭ دەرمان.

سازىمىزنى قولغا ئېلىپ، بىرلىك پەدىگە چېلىپ،
خەلقئالەم دىققىتىنى ئۆزىمىزگە جەلپ قىلىپ،
بىرلىك پەدىگە چېلىپ،
قويمايمىز يۈرەكتە ھېچ ئارمان.

جەڭ قايىنىمىدا قايناپ، جەسۇرانە مەيداندا ئويناپ،
ھەر مىنۇتتا غالىب كېلىپ، ئەزىز تۇپراقنى قوغداپ،
ھەر مىنۇتتا غالىب كېلىپ،
بولىمىز راست ئازادچىل قەھرىمان.

1938 ـ يىل ئاۋغۇست، غۇلجا

جۇڭگو پارتىزانلىرى

جەڭ قايناملىرى دېڭىزدەك قايناپ تۇرىدۇ،
ئاچ كۆز ياپونلار بىزگە قارشى سويلاپ يۇرىدۇ.
ياغدۇرۇپ بومبا، چېچىشىپ زەھەرلىك گازلار،
يىرتقۇچ هايۋاندەك قان ئىچىپ، بويلاپ يۇرىدۇ .
شۇ پورۇقلىغان چوڭ كۈرەش، مەيدان ئىچىدە،
كۆكرەكلەر كېرىپ بارماقتا بىزنىڭ پارتىزانلار .
سوقىلار بېرىپ هەر قەدەمدە فاشىستلارغا،
قانلار كېچىشىپ ئىنتىقام ئالماقتا ئارسلانلار .
تۈن كېچىلىرى ياتمايدۇ دۈشمەننى كۆزلەپ،
قايتىدۇ جەڭدىن ياۋنى يۇمىلىتىپ يۈزلەپ .
ئالىي بولغاچقا تىلىكى، قىلماي هېچ نالە،
كېتىپ بارىدۇ ياپوننىڭ ئاكوپىنى تۈزلەپ .
ئېغىرلىقلارغا چىدايدۇ، ئىزدىن تايمايدۇ،
قىزغىن جەڭلەردە هەرگىز ئارقىغا يانمايدۇ.
ۋەتەننى ئازادلىق ـ هۆرلۈككە يەتكۈزمەي تۇرۇپ
كۈرەش كەۋسىرىن ئىچىپ يۇرىكى قانمايدۇ.
ئەنە قولىدا جۇڭگو ئەلىمى يەلپۈنىدۇ،
«ۋەتىنىم!» دەپ ئالغا قاراپ تەلپۈنىدۇ.
باسقۇنچىلارنىڭ يىلتىزىنى قومۇرۇپ تاشلاشقا
هەر چامدامدا ئالغا قاراپ تەمشىلىدۇ .
ئىشقا ئاشمايدۇ ياۋنىڭ مەخپىي پىلانلىرى،

چۆچۇتەلمەيدۇ بومبلاپ ئايروپلانلرى .
كۆتۈرۈلسە گەر دۇشمەن كۆككە خۇددى قۇشتەك،
چۈشۈردۇ تلك، مەرد جۇڭگو پارتىزانلرى .

1938 - يىل سېنتەبىر، غۇلجا

كۆرەش

كۆرەشنى قىزىتتۇق بىز، ئاخىرقى يېڭىش بىزنىڭدۇر،
كۆرەشكەنسىرى چېڭىش، زەپەرلىك سۈرئەت بىزنىڭدۇر.

كۆرەشكەن ھەر قىرونتتا، ھەر دائىما بىزلەر يەڭدۇق،
يېڭىشتە ئالغا مېڭىش، كۈچ - قۇۋۋەت بىزنىڭدۇر.

ئەسىر بويى مەزلۇملار زۇلۇم - زوقۇملار تارتىپ كەلدى،
جاھانگىر - جاللاتلارنى يوق قىلىش نۆۋەت بىزنىڭدۇر.

شۇڭلاشقا بۇ كۆرەشنىڭ قايناملىرىغا چۆشتۇق بىز،
ئازادلىقنىڭ يولىدا چىن غالىبىيەت بىزنىڭدۇر.

بۇ كۆرەش ئىقبالىدىن قايناق تىلەك تاغدەكتۇر،
ئەڭ ئاداققى زور يېڭىش، يېڭى ھايات بىزنىڭدۇر.

1938 - يىل سېنتەبىر، غۇلجا

جانان ئەيلەر

بۇ كۈرەش مەزلۇملارنىڭ بەختى ـ تەلىيىن گۈلىستان ئەيلەر،
ئەزگۈچى، قانخور جاھانگىرلارنىڭ باغرىن كېسەر، قان ئەيلەر.

مەزلۇملارنىڭ قۇدرەتلىك بىرلىك كۈچىن يېڭەلمەيدۇ دۇشمەن،
دۇنيادا ۋەھشىيلەر تەختىن قويماستىن چاقار، ۋەيران ئەيلەر.

يورۇقتۇر مەزلۇملار ئىقبالى كۈرەشكەندە ئالغا چامداپ،
گاڭ بىلەكلەر تاۋلانغان، دۇنيانى چاپسان كەڭ مەيدان ئەيلەر.

«قوزغال، ئەمدى قۇللۇقنى خالىمىغان ئىنسان ئەۋلادى»،
كۈرەش، ئالغا چامدا، بۇ كۈرەش بەختىڭنى ئاچار، جانان ئەيلەر.

1938 ـ يىل سېنتەبىر، غۇلجا

جۇڭگو

جۇڭگو...
جۇڭگو! ئانا يۇرتىمىز سەن،
چۈنكى بىز مىليونلىغان خەلق
سېنىڭ ئۇماق قوينۇڭدا
ساپ ھاۋاڭدا چوڭ بولغان؛
تېپىپ سېنىڭدە ئەقىل،
ئۆزىمىزنى تونۇپ ئۇلۇغ بولغان .

ئېخ!
شۇڭلاشقا جۇڭگو،
بىزنىڭ بويىنىمىزدا تۈگىمەس قەرزىڭ بار،
ئۇنى بىز مۇكەممەل قىلىمىز ئادا،
بۇ يولدا جېنىمىز پىدا .
شۇڭلاشقا مانا
كېچىپ دېڭىز ئوخشاش قانلار،
ئىگە بولۇۋاتىمىز
تارىختا كۆرۈلمىگەن ئۇتۇقلارغا .
بىراق، سەن جۇڭگو،
ئويلىساڭ ئىدىڭ،
بىردىن ئۆتمۈش تارىخىڭنى ۋاراقلاپ :
شۇ چاغ روشەن بولاتتى،
سەندە كىملەر

كۈلدى ۋىلىقلاپ ...
ئاچ، تارىخىڭنى!
سېنى غالجىرلار،
قانخور مەنچىڭلار،
گۆشۈڭنى شىلگەندى،
ھەم تەييارتاپ جاھانگىرلار
سېنى تەقسىم قىلىپ بۆلگەندى.
ياپونىنىڭ قارا قاغىلىرى
قونۇپ دەرەخلىرىڭگە،
سېنى ئالداپ ھەرياندىن چوقىلىغانىدى؛
شېرىن سۆزلەپ،
ھىيلىگەرلىك بىلەن
قېنىڭنى شوراپ، قورسىقىنى توقلىغانىدى.
«ئالىي جىنس بىز،
ھاكىمىيەت بىزگە خاس» دەپ،
ئەلگە ھەددىدىن تاشقىرى زۇلۇمنى سالدى.
ئەي تارىخ، يانما!
بولدى سەن ئەمدى ئۆتتۈڭ،
سەن قارا تارىخمۇ ...
شۇ قارا گەۋدىلىك يىللار بىلەن پۈتتۈڭ.
ئەمدى بىز ئاچىمىز،
ئۆزىمىزنى يازىمىز،
پارلاق، ئاق يېڭى تارىخ بېتىگە.
مانا ئەمدى ھېساب؛
چۈنكى بىز
«ماھىر جۇڭگو ئازادچى قەھرىمانلىرى»
دەپ ئاتالدۇق.
ھەم پۈتۈن دۇنيا تارىخىغا

ئۆچمەس
ئالتۇن سياھلار بىلەن يېزىلدۇق .
مانا شۇنىڭغا دەلىللەر
بىز ئاچتۇق يېڭى يول،
ئازادلىق ئۈچۈن كۆرەشلەر قىلدۇق .
ئەمەلگە قويدۇق
تارىخىڭدا مىسلى كۆرۈلمىگەن ئىشلار .
بىز قۇرۇشقا
ئازاد يېڭى جۇڭگو
ئېتىشۋاتىمىز بىر جان .
بىر تەن،
مانا كەڭ مەيداندا «گې مىنزۇ»[1]
ئويلا، چوڭ شەرەپتۇر بىزگە بۇ .
شۇڭلاشقا مانا دۇنيانى چاك كەلتۈرۈپ،
دۈشمەنلەرنى دىر - دىر تىترىتىپ
قىلىۋاتىمىز جەڭ .
«فەندى» [2] بىزدە كۈچلۈك،
بولغاچقا يالقۇنلۇق،
بولالمايدۇ بىز بىلەن ياپون تەڭ .
تېخى ئاتىمىز يانماي،
غۇلاچىنى كەڭ .
ئەمدى جۇڭگو،
يېڭى پارلاق تارىخ ئاچ،
بۇ كۆرەش يىللىرىنى ئوچۇق ياز .
قوي بۇ باتۇر يىللارغا
تارىخىي كۆرسەتكۈچ قىلىپ
ئاپىرىن، تەھسىن، ئىمتىياز...
ياز!

كۇرەش مەنبەسى دۇڭبېي، لوگۇچياۋنى .
ياز!
ۋەتەنپەرۋەر، جەسۇر
ياش ئەسكەرلەرنى،
ياز! ئارسلانلارنى،
يانماس كۆڭۈللۈك پارتىزانلارنى .
ياز!
ئارقا سەپتە تۇرغان
گۈزەل شىنجاڭنى!
مانا شۇنداق، جۇڭگو،
مەيداندا ئويناپ،
ھەر مىنۇتتا سىنى قوغداپ،
سىنىڭ ئىستىقبالىڭنى
قولغا ئالىمىز.
دۇنيادا بىرلا قىلىپ
يېڭى، مۇستەقىل جۇڭگو قۇرىمىز.
جۇڭگودا مەڭگۈ
لەپىلدىتىپ،
تا ئەبەدىي چۈشمەس قىلىپ،
ئازادلىق تۇغىنى قادايمىز.

1938 ـ يىل سېنتەبىر، غۇلجا

①«گې مىنزۇ» — شۇ ۋاقىتتا ئازاد رايونلاردىن تارقالغان «ھەممە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىشايلى» دېگەن ناخشا.
②«فەندى» — جاھانگىرلىككە قارشى تۇرۇش دېگەن مەنىدە . — مۇھەررىردىن .

چوڭ كۆرەش قويندا

كۆكۈللۈك چاك ـ چاك سايراپ،
تەلپۈنۈپ، خۇشلىنىپ ئويناپ .
هايات ياكى مامات
مەيدانىغا چۈشتۇق بويلاپ .

قالمايدۇ يۈرىكىمىزدە ئارمان،
بولساق مۇندا قۇربان،
چۈنكى چىلىش بىلەن بىز
تاپىمىز چوڭ دەرمان .

كۆچلۈك قولىمىز،
كىرسىز، پاك يولىمىز.
مەيدىلىرىمىز ساپ گاك،
دائىم هوشيار بولىمىز.

دۇنيانى هەيران قىلىپ،
دۈشمەننى ۋەيران قىلىپ،
چىلىشۋاتىمىز مانا
ياۋنى گۇمران قىلىپ .

ئۇ، دەهشەت، تاجاۋۇزلار،
ئۇ ، زەهەرلىك گازلار،

قورقىتالمايدۇ بىزنى
ئۇ، فاشىست ياۋۇزلار.

ئەمدى سەن فاشىستلار،
ئالدامچى، غالجىر ئىتلار،
بوزەكلەرنى چاقالمايسەن
سەن لوجى، پىتلار.

چۈنكى مىليونلىغان ئەل،
باغلىدى مەھكەم بەل،
ھەم ماڭدى سۈرئەت بىلەن
مەيدانىنى كۆزلەپ دەل.

مەقسىتى پەقەت
قۇرۇش سائادەت،
سەن قانخورلارغا
بەرمەك زاۋالەت.

ئەنە چوڭ مەيداندا
ھېسابسىز قەھرىمانلار،
دۈشمەنگە كولاۋاتىدۇ گۆر
چوڭ كۈرەش قوينىدا.

1938 - يىل ئۆكتەبىر، غۇلجا

كۆرەش ئىلهامى

ئىغىر يىللارنىڭ ئىيتقۇسىز
قايىنىغان قايناملىرىدا ،
ماتروسلارچە ئۈزۈپ
باشتىلا قايناپ پىشتۇق ؛
شۇڭلاشقا قاينام سۆيىنى
خۇددى كەۋسەردەك ،
ئالاھىدە باھا بىرىپ ،
زوق بىلەن يارىتىپ ئىچتۇق .
يەنە بىزنى تۆت كۆزى بىلەن
بەك ساقلاپ تۇرىدۇ ،
ئالدىمىزدا پورۇقلىغان
ھەر چوڭ قايناملار .
تىخى بىز قەھرىمانلارچە
چىقىپ ، پارچىلاپ ئۆتىدىغان
بار ئالدىمىزدا نۇرغۇن
ئەسكى پۇتلاش تاملار .
شۇڭلاشقا ، جان دوستۇم ،
ھەئە! شۇنداق ،
كىچىكىدىن باشلاپ ،
ئۆزىمىزنى چوڭغا سالدۇق .

بۇ ئېغىر يىللارنى بىزگە
ھېچكىم مەجبۇر قىلمىدى،
پەقەتلا ئۆزىمىز
كۆڭۈللۈك خالاپ ئالدۇق .
ئىشەنمىسەڭ يۈرىكىمگە
يېقىن كېلىپ تىڭشا، بېرى كەل!
تۇرىدۇ لاۋۇلداپ خۇددى
يانغان قىزىل چوغدەك .
ئېغىر يىللارنى ئالدىراپ
ئىلدام سۆرەيمەن دەيدۇ ،
كۈرەش سىپى ئالدىدا
لەپىلدىگەن تۇغدەك .
تۈنۈگۈنلا پۇشۇلداپ،
تەر تۆكۈپ، ھاسىراپ ئۆتكەن،
ئېغىر ئىزلىرىمغا بۈگۈن
ئايلىنىپ قارىسام،
سېزەلمەي يۈرۈپتۇ،
ئۇماق چېچەكلەرنى
ھېلىقى سەن ماختىغان
داڭلىق، ئۇستا رەسسام .
كۆردۈڭمۇ ئالدىمىزدىكى
چوڭ ئېغىر داۋاننى؟
ئىچىدىكى تىك غار ،
تا بىز ئۆتىدىغان يول .
تۇماق قىرلاپ، يۈكنى مۈرىگە ئارتىپ،
ناخشا ئېيتىپ،

پاكىشلىك چىقىپ كېتەيلى،
دوستۇم، ھوشيار بول .
چوغدەك كۆكۈلگە بىرمۇنچىلا
سۇ قۇيماقچى، بىل .
شۇلارغا، دوستۇم، سەن
سىلىق كۆز بىلەن باق .
بارغانسېرى ئۇلارنىڭ
كۆزلىرى قارىغۇلىشىپ،
كۈرەش يىللىرىنىڭ
چوڭقۇر ئورىسىغا چۈشىدۇ جاق .
مانا شۇ چاغ بىز كېچىپ
ئۆتكەن لايلىق سۇلار
قالدۇرىدۇ بىزنى
پەقەتلا... ھەيران .
چۈنكى ئاندا تىزىلغان
بولىدۇ تازا لىققىدە،
كۈرەش يىللىرى تەرىپىدىن
كۆپ ئۈنچە ـ مارجان .
ئۇنىڭ ئىچىدە ئوينىغان
مىليونلىغان بېلىق،
شۇ ئۈنچە ـ مارجانلارنى
چاچرىتىپ ئوينايدۇ .
ئېخ! كۈرەشنىڭ ئاداققىسى
مۇشۇمۇ دەپ ،
ئېغىر يىللارنىڭ باتۇرلىرى
چۆمۈلۈپ تويمايدۇ .

تېخى تۇنۇگۇنلا تام تۆشۈكلىرىدە
توپىغا مىلىنىپ
مەن ئىدىم، دوستۇم،
ئويناپ يۈرگەن مۇتەللىپ .
مانا بۈگۈن كۈرەش قوينىغا
ئۆزۈمنى ئاتتىم،
كۈرەش دولقۇنلىرىدىن
تاتلىق ئىلھاملار ئېلىپ .

1938 ـ يىل نويابىر، غۇلجا

كۆرەش سىپېدىن شەپە

خەلقىم ئۈزاق يىللار جەبرۇ زۇلۇملار چېكىپ كەلدى،
زۇلۇم دەستىدە كۆز يېشى دەريادەك ئېقىپ كەلدى .
قانچە رەت قوزغالدى ئەركىنلىك ۋە ئازادلىق ئىزدەپ،
يېتەلمەي مەقسىتىگە، شۇم قارا تاغلار بېسىپ كەلدى .

ئەمدىچۇ؟ ئازاد ـ ئەركىنلىك ئۈچۈن كەلدى كەڭ پۇرسەت،
ھەممە كۆرسەتكەچكە بۇ يولدا چىدام ۋە غەيرەت،
ياغدۇردى ئىستىبداتچىلارغا لەنەت ۋە نەپرەت،
شۇڭا بىز كۈتكەن سائادەت كەڭ قۇچاق ئېچىپ كەلدى .

بىز ھازىر ھەر فرونتتا قىلىۋاتىمىز كەسكىن جەڭ،
ئازادلىق يولدا ئۆتتەك يېنىپ ئون ئۈچ مىللەت تەڭ،
بىر نىيەت ـ بىر مەقسەتتە ئېزىلگۈچىلەر تۇرۇپ يەك،
غەلىبىمىزگە تەڭكەش بولۇپ زەپەر مارشى يېتىپ كەلدى .

1938 ـ يىل نويابىر، غۇلجا

كۆرىشۋاتىمىز

بىز كونا دۇنيا بىلەن كۆرىشۋاتىمىز،
ھەربىر ئىشتا،
ھەرقەدەمدە
چېپىش ياساپ،
بىر - بىرىمىزنى سورىشۋاتىمىز.
ئەنە ئالدىمىزدا
ئوتلۇق ۋولقان،
كۆيدۈردۈ ئەسكىنى
قىلىپ كۈكۈم - تالقان.
قاراڭلار ئەتراپقا،
رەڭمۇ رەڭ، چېچىرايلىق
يېڭىشتىن گۈللەر ئېچىلغان.
قاراڭغۇ، قاڭسىق بۇلۇڭلارغا
خۇشبۇي چېچىلغان.
مانا!
كونا دۇنيا بىلەن خوشلىشىۋاتىمىز،
خۇراپات بىلەن ئېلىشىۋاتىمىز،
ھەر قەدەمدە سېلىشىۋاتىمىز.
شۇڭلاشقا،
ئۆلكىمىزدە ئىستىقبال چېچەكلىدى،
بىز بۇلبۇل بولۇپ
سايراۋاتىمىز،

هاياتقا ئىشق ـ شوقىمىز بىلەن قاراۋاتىمىز،
خەلق خىزمىتىگە ياراۋاتىمىز.
ئەسكىلىكلەر ئورنىغا يېڭىلىقلار،
كۆرۈۋاتىسىلەر، قاداۋاتىمىز.
ئىستىبداتچىل چىرىك نىيەتلەرنى
تارمار ئەتتۇق،
يەنە ئەتمەكچىمىز.
ئەنە!
جاھانگىر ياپونلارنى
قانلىق مەيداندا دىر ـ دىر تىترەتتۇق .
بەلنى باغلاپ،
چاغنى چاغلاپ،
ئىش مەيدانىغا ئىرغىدۇق .
ئىشلەيمىز،
يېڭى هايات مېۋىسىدىن چىشلەيمىز.
ئۆمۈر بويى نۇر چاچار،
بىز كۈتۈۋاتقان مەڭگۈ ئازادلىق
مەزلۇملارغا بەخت ئىشىكىنى كەڭ ئاچار.
ئۇنىڭ بىلەن بىز
خۇراپاتنىڭ توپىسىنى كۆككە سورۇيمىز.
بىزنى كۈتمەكتە
پارلاق ئىستىقبال؛
خوش، خوش... كونا دۇنيا،
سېنىڭ بىلەن كۆرىشىۋاتىمىز.

1939 ـ يىل مارت، غۇلجا

ئشله ، دېهقان ئاكا !

بۇ منۇت ـ سېكۇنت تازا ئشلەشنلك چېغى،
ئەمگەكچى، باتۇر دېهقنىم، تنماي ئشله .
كەڭتاشا ئېتىز ساپ ئەمگەكنلك بېغى،
ۋاق يېتىپ قالدى، قوشناڭدىن قالماي ئشله .

ئېيتقىن ناخشاڭنى هاۋالاردا لەيلسۇن،
دوستلىرىڭ كۆلۈپ ئاهاڭغا زوق ئەيلسۇن،
چېپپ كەتمەننى، باتۇر قولۇڭ تالمسۇن،
ئەمگەك بلەن دۇنيا جەننەتلىگىن ئاڭلسۇن .

ناخشاڭغا مۇڭداش بوپ دوستۇڭ بوز تورغاي،
ئۇمۇ چىرىلداپ ناخشىسنى ئېيتقاي .
قۇچاقلىشىڭلار، مۇڭدىشىڭلار دەردمەنلەر،
كەڭ ئېتىز جلك ئەمگەكنىڭ ۋايىغا تولغاي .

بېلىڭنى باغلاپ، تۇرۇپ يۇچقاق ـ يېڭىڭنى،
ئشله قىلىشماي، يەرگە قويماي كەتمىنىڭنى .
شۇ چاغدا مايلىق پولۇغا تېگىشمەيسەن،
ماڭلايدىن تامچىلاپ تەر ئاققاندا يېگەن نېنىڭنى .

ئەمگەك بلەن خۇشال ـ خۇرام ياشايمىز،
كۆكۈلدىكى چوڭ ـ چوڭ ئىشنى باشلايمىز .

بۇ قايناملاردا پىشقان باتۇر بىلەكتە
جاھانگىرلارنى يىلتىزىدىن يۇلۇپ تاشلايمىز.

1939 ـ يىل ئاپرېل، غۇلجا

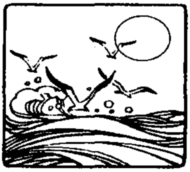

كۆرەش دولقۇنلرى

كۆرەش دولقۇنلرى قايناق، غۇلاچ تاشلاپ ئوينايمز،
كۆرەش بىلەن دىلدىكى مەقسەتلەرنى ئورۇندايمز.
جۇڭگو ئازادلىقى شەكسىز گەۋدىلەندى كۆرەشتە،
تېخى دۇنيا يوقسۇللىرىنىڭ تويلىرىنى ئوينايمز.
يېڭى تۇرمۇش ساھەسىدە ئېغىر يىللار شۇنچە كۆپ،
شۇڭلاشقىمۇ بۇ كۆرەشكە ھېلىتىنلا تويمايمز.
يولىمزدا پۇتلاش قالدۇق ـ ئەسكىلىكلەرگە ھۇجۇم،
چۇڭگا ـ چاتقال لوجىلارنى ھېچ قالدۇماي ئۆرتەيمز.
جىلغ تارىخ كۆرسەتتى بىزگە كەلگۈسى ھەم ئۆتمۇشنى،
ئالدىنقىسى تەزىم قىلدى، زادى يەتمەي قويمايمز،
ئۆتۈپ بىردىن قانلىق داغلار، كۆرۈنمەكتە يېڭى باغلار،
چېلىش بىلەن ئالغا يۈگۈرۈش يوللىرىدىن يانمايمز.
ئەمگەك سۆيەر ئىنسانلار بۇ كۆرەش تەرەپدارى،
شۇڭا كۆرەش ناخشىسىنى بىز دائىما توۋلايمز.
بەخت ياكى بەختسىزلىك ئەمەس ھېچ ۋاقت پېشانىدە،
تىرىشچانلىققا باغلىق، شۇڭا «ئالغا»نى بويلايمز.
كىملەر ئۇ ئېكىۋاتور بويلاپ زۇلۇم ئاستىدا ياتقان،
ئاھ..شۇلارنى ئويلاپ بۈگۈن تېپىرلاپ تۇرالمايمز.
كۆپچىلىك ئېزىلگۈچىلەر ھەممىسى بىزنىڭ ياقتا؛
توختا، ئالدىرىما...يىللار ئۆتۈپ، ئۇلارنى قۇچاقلايمز.
قاقاس چۆللەردە ئاندۇ شۇ چاغ كۆرەش چېچىكى،

ئۇلار ئارىسىدا خۇددى كۈن نۇرىدەك پارقىرايمىز.
ئۆتۈپ بىردىن قانلىق داغلار، كۆرۈنمەكتە يېڭى باغلار،
كۈرەش دولقۇنلىرى بىلەن ھۆرلۈك تۇغىنى قادايمىز.

1939 ـ يىل ئىيۇن، غۇلجا

خوش[1]

ئۆسكەن يېرىم، مېنى كەتتى دەپ زادى زارلانما،
ئۆزۈڭمۇ بىلسەن، بىز بارىدىغان شەھەرنى .
يېڭى ھايات نۇرلىرى، ئەرك غۇنچىلىرى
ئېچىلىپ دولقۇنلاپ قاينىغان شەھەرنى .

كۆرسەڭ ئىدىڭ، شەھرىم، ئاندا مەكتەپ، ئالىي جايلارنى،
ئاندا زېرەك، چېۋەر، تەكشى ئۆسۈۋاتقان كۆچلەرنى .
ئاندا كۈرەش، ئاندا قايناش، شەربەتلىك باغلار،
ئاندا پىشىپ، ئاندا مەي بولۇپ كېلىۋاتقان يېمىشلەرنى .

مانا بۈگۈن مەنمۇ شۇ دولقۇننىڭ كەڭ قوينىغا
قىيىالىغاچ بولۇپ ئۆزۈمنى ئاتىمەن .
شۇ شەھەردە ئوزۇق ئېلىپ دىلىمغا،
تاۋلىنىپ، يۈرەككە يېڭى كۆچلەرنى تاپىمەن .

ئېخ! دولقۇنلۇق ئۈندىكى قاينام نامايىشلار،
قان بېرىدۇ يۈرەككە، قىلىدۇ دىلنى مەپتۇن .
قارا مۇشت قوللار سوزۇلغاندا تۇغلارغا،
سۇرۇلگەندى قېچىپ ئۈندىنمۇ قاپقارا تۈن .

....

كىلەرمەن يېڭى قۇۋۋەت توپلاپ يۈرەككە،
ئۆلكەمنىڭ ھەربىر بۇلۇڭىدا ئىشلەش ئۈچۈن .
بىلدۈرۈپ ئاندىن ئالغان ساۋاقلارنى خەلقىمگە،
ئالىي بالداق مېۋىسىنى پاتراق چىشلەش ئۈچۈن .

مەن كەتسەم، مېنىڭ ئورنۇمغا مىڭلىغان ياشلار بار،
بىزدە ھازىر، شەھرىم، ئورۇن قالماس ھەرگىز بوش .
سەنمۇ زادى چىقمايسەن ئېسىمدىن ئەسلا ـ ئەسلا،
مەن كەتتىم ئۇ شەھەرگە، تۇغۇلۇپ ئۆسكەن شەھرىم، خوش !

1939 ـ يىل ئاۋغۇست، غۇلجا

① شائىر بۇ شېئىرنى 1939- يىلى 8- ئاينىڭ 20- كۈنى ئىلىدىن ئۈرۈمچىگە ئوقۇشقا ماڭغان ۋاقتىدا يازغان، شېئىر «ئىلى گېزىتى»دە بېسىلغان. ــــ مۇھەررىردىن.

قىزىلگۈلگە پۈركەنگۈچە يەر - جاھان

بىز باشتىلا كۈرەشنىڭ ئەڭ يېقىن دوستى بولۇپ قالغان،
شۇڭلاشقىمۇ كۈرەشنىڭ سازىنى جاراڭلىتىپ چالغان،
ئازادلىق، ئەركىنلىك دەپ ھەممە بىردەك تەڭ قوزغالغان،
ھەئە...تۈنۈگۈن جۇڭگو «ئەپيۇنكەش» نامىنى ئالغان،
شۇنداق، ئۇ قانچە ۋاقىت مۇگدەپ تاتلىق ئۇيقۇدا قالغان .

بۈگۈن ئۇ داغلىرىنى يۇيۇپ، بىرمۇبىر تازىلاپ،
تۈكۈرۈپ ئۆتمۈشكە، كەلگۈسىگە بېلىنى باغلاپ،
ئىككى يۈزلۈك ساتقىنلارنىڭ زەربە بىلەن گېلىنى داغلاپ،
ئۇ غېجەكنى ئازادلىق مۇقامىغا تەڭكەش قىپ سازلاپ،
ئېغىر يىللاردىن يانماي، ئالغا قاراپ ئاتلار سالغان .

ئازادلىق ئۈچۈن چوغدەك يانغان بىزنىڭ ئوتلۇق يۈرەكلەر،
قانلىق فرونتتا قىلىچ ئوينىتىپ تالمىغان بىلەكلەر،
ئالدىنغان ھوسۇل ئۈچۈن مەيلى تۆكۈلسۇن ئەمگەكلەر،
لېكىن ھەر چامدامدىمۇ ئورۇندالماقتا ئالىي تىلەكلەر،
بۇ يولدا ئاكوپلاردا قۇربان بېرىپ چالدۇق باراban .

كۈرەشكە دەپ تاشلىغان ھەربىر قەدەم شۇنچە ئۇتۇقلۇق،
بىرلەپ ئۆلسەك بۇ يولدا، چېچەكلەپ مىليونلاپ ئۈندۇق،
يېڭى جۇڭگو قۇرۇشچۈن سىمونتتىن چىڭ ئۇللار قۇردۇق،

چىلك بولسۇن دەپ قان بىلەن سۆڭەكلەردىن خىشلار قويدۇق،
چىلشىمىز بىز قىزىلگۈلگە پۈركەنگۈچە يەر ـ جاھان .

1939 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ئازادلىق تويى

چوڭ دېڭىز ئۆركەشلىنىپ ھەرقاچان، ھەر چاغدا،
پەيدا قىلىدۇ دولقۇنلۇق، ئۇلۇغ تەۋرەشنى .
دەل شۇنداق، دۇنيا تارىخىنى بىر - بىر ۋاراقلا،
ئۇچرىتالمايسەن مۇنداق قۇتلۇق كۆرەشنى .

لاۋۇلداپ يېنىپ، چاچراپ كۈچلۈك ئۇچقۇنلار،
يانمۇيانلاردىن ئەزگۈچىلەرگە ئوت چاچماقتا .
يەنە تۇتىشىپ، ئۇچقۇنلاردىن چىقىپ يالقۇنلار ،
بوزەكلەر تەلمۈرگەن بەخت ئىشىكىنى ئاچماقتا .

ئەنە دەھشەتلىك ئوت، قانلىق فرونت - بىزنىڭ مەيدان،
بوزەكلەرنىڭ ئازادلىق تويى قىزىماقتا .
ئۈستۈن بولسۇن دەپ، توي شەرىپىگە بېرىپ قۇربان،
توي داغدۇغىسى دۇنيا بويى يېڭى تۈس ئالماقتا .

چۈنكى تۆت يۈز ئەللىك مىليون خەلق[1] ئەنە،
قىن قىنىغا پاتماي شۇ تويىنى ئويناۋاتىدۇ .
يېڭى جۇڭگو بىلەن ئازاد گۈلنى جۈپلەشكە
ياۋنى تىترىتىپ، جۇڭگو خەلقى قايناۋاتىدۇ .

ئازاد گۈلنى بەرمەيمەن دېگەن قارا كۈچلەر،
شۇ تويچىلار ئارىسىدا دەسسىلىپ ئۆلمەكتە .

ئېلىنىۋاتقاچقا قارا كۈچتىن تارىخىي ئۆچلەر،
ئازاد گۈلگە يېقىنلىشىپ تويچىلار كۈلمەكتە.

بىر- بىرى بىلەن قول تۇتىشىپ گومىنداڭ، گۇڭچەنداڭ[2]
ئۆلەن ئېيتىشىپ تويىنى باشلاپ، ئالغا يول سالدى.
ئازادلىق چېچەكلىرىنى تېرىپ ھەر يان،
كۈرەشكە ئاتقان ھەر غۇلاچتا ئۇتۇقنى مول ئالدى.

تۈندىن قۇتۇلۇپ، چوغدەك ياز تېگى ئاتقاندەك،
ھەر بۇلۇڭدا تاڭ شولىسى، بىز سىگنال بەرگەچكە؛
بوزەكلەر دۇنياسى داۋالغۇپ خۇددى دېڭىزدەك
مەۋج ئۇرۇپ قوزغالدى، كۈتكەن مىنۇتلار يەتكەچكە.

ئەزگۈچىلەر دۇنياسىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ،
ئازادلىق بېغىغا كىرىپ شۇنداق جايلىشىمىز؛
ھېلىقى كۈتكەن يېڭى جۇڭگو، يېڭى تۇرمۇشنى باشلاپ،
دۇنيا ئېزىلگۈچىلىرى بىلەن مەڭگۈ قۇچاقلىشىمىز.

1939 - يىل نويابىر، ئۈرۈمچى

---

① شۇ يىللاردا مەملىكىتىمىزنىڭ ئومۇمىي نوپۇسى 450 مىليون ھېسابلىناتتى. — مۇھەررىردىن.

② ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇش مەزگىلىدە، كوممۇنىستىك پارتىيە بىلەن گومىنداڭ بىرلىك سەپ تۈزگەنىدى. — مۇھەررىردىن.

باتۇر يىللار

(يېڭى يىلغا بېغىشلاپ)

تىترەك، بەزگەك، بىزەڭ يىللارنىڭ بېشى ئوڭلىنىپ،
كۈرەشچان باتۇر يىللارغا ئايلىنىۋاتقاچقا؛
ئېغىرلىقلارغا چىدام، گاھ ناخشىلار بېغىشلاپ،
كۈرەشكە غۇلاچنى سوزۇپ كەڭ - كەڭ ئاتقاچقا .
كېتىپ بارىمىز مانا بىز چىڭ دەسسەپ ئالغا ئاتلاپ،
كۆزلىگەن مەقسەت — يېڭى جۇڭگو، يېڭى تۇرمۇشقا .

كۆزى ياش، بەدىنى قان ، ھەسرەتلىك قارا كۈنلەرنىڭ،
قۇلىقىغا گۈللەر قىسىپ، يېشىنى سۈرتۈپ كۈلدۈردۇق؛
ھېچ مەيۈسلەنمەي قولدىن كەتكەن ئۇلۇغ شەھەرلەرگە،
دېدۇق كۈلۈپقىنا، بەلكى ۋاقىتلىق بېرىپ تۇردۇق؛
ئۇلۇغ ھېكمەتى بار ئۇچۇن ۋاقىتلىق چېكىنىشنىڭ
ئالدى ھەم ئارقىدىن ئوراپ دۈشمەنلەرنى قىردۇق .

«پات ھەل قىلىش»[1] پىلانى ئاللىقاچان بىتچىت بولغاچقا،
«پات سۈلھى ياساش»[2] زەھەرلىرىنىمۇ چېچىپ باقتى .
جۇڭخۇا خەلقى كۈنسايىن ئۆرلەپ ئۆسۈۋاتقاچقا،
ئۇ پىلانلارنىمۇ پاچاق - پاچاق قىلىپ چاقتى .

ئادالەتلىك ئۇرۇش بىلەن دۈشمەنلەرنى يەكسان قىلىپ، خەلقىم ئاداققى غالىبىيەت مەنزىلىگە قاراپ ئاقتى .

1940– يىل يانۋار، ئۈرۈمچى

① ② «پات ھەل قىلىش»، «پات سۈلھى ياساش» — بۇلارنىڭ ھەممىسى ياپون باسقۇنچىلىرىنىڭ جۇڭگوغا تاجاۋۇز قىلىش ئۇرۇشىدا ئوتتۇرىغا قويغان ئىستراتېگىيىلىك شوئارى بولۇپ، ئۇلار «چاقماق تېزلىكىدە ھۇجۇم قىلىپ، تېز غەلىبە قىلىش» نى خام خىيال قىلغانىدى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ «سۈلھى قىلىش» پىلانىغا ئاساسەن خائىن ۋاڭ جىڭۋېي بىلەن تىل بىرىكتۈرۈپ «قورچاق مانجۇ» دۆلىتىنى قۇرغان بولسىمۇ، پۇت تىرەپ تۇرالمىدى. جياڭ جيېشى ئەكسىيەتچىلىرى ياپون باسقۇنچىلىرى بىلەن «سۈلھى» قىلماقچى بولغاندا، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى رەھبەرلىكىدىكى پۈتۈن مەملىكەت خەلقىنىڭ كۈچلۈك قارشىلىقىغا ئۇچرىدى. شائىر بۇ شېئىردا ياپون باسقۇنچىلىرىنىڭ ئەنە ئاشۇ پىلانلىرىنىڭ بىتچىت بولغانلىقىنى كۆرسىتىپ ئۆتكەن. — مۇھەررىردىن .

مارشلار[1]

يېتىپ بارىدۇ

يېرى كەڭ، بايلىقى مول شىنجاڭ،
مانا سوزۇلۇپ، پارقىراپ ياتىدۇ.
كەڭ ئېتىز، قىر ـ ياۋان دالالىرىدا،
چىمەنلەر دائىم چېچەك ئاتىدۇ.

ھەممە مىللەت ئەركىن، كەڭ دەم ئېلىپ،
سائادەتنىڭ بېرى كېتىپ بارىدۇ.
خۇشال ـ خۇرام سازلىرىنى چېلىپ،
بەخت قوشىقىنى ئېيتىپ بارىدۇ.

تاۋلىدى بىزنى كۆرەشچان يىللار،
كۆرەشتە خەلقىم يېڭىپ بارىدۇ.
ھەر قەدەمدە باشلاپ يېڭى قۇرۇلۇش
مەنزىلگە تېز يېتىپ بارىدۇ.

1940 ـ يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى

① بۇ ماۋزۇ ئاستىدا بېرىلگەن تۆت پارچە شېئىر ئۆز ۋاقتىدا ئاھاڭغا سېلىنىپ ئوقۇلغان، شىنجاڭنىڭ ھەممە جايلىرىغا تارقىلىپ، ئوقۇغۇچىلار مارشى بولۇپ قالغانىدى. ـــ مۇھەررىردىن.

ئازادلىق كۈرەش

ئازادلىق كۈرەشنىڭ شانلىق دېڭىزى،
دولقۇنلاپ تىلك قىرغاقلارغا تاشتى .
كۈرەشكە ئامراق بۇ جۇڭگو خەلقى،
ئازادلىققا كەڭتاشا ئىشىك ئاچتى .

قايتارما:

دولقۇنلار ئارىسىدا راست قايناپمىز،
چېكىنمەيمىز، يانمايمىز، ئالغا چامدايمىز.

يېڭىش گېزىگى شەكسىز بىزنىڭ بولغاچقا،
كۈرەشنىڭ سىرلىرىنى ئوبدان ئۆگەندۇق .
ھەر دوقمۇشتا «ھۇررا» ۋارقىراپ چامدىدۇق،
يەر، ھاۋا، سۇدا ئۈستۈنلۈك قازاندۇق .

قايتارما:

*

ئۆلۈم يا كۈرۈم دەپ مىليونلىغان ئەل،
قانلىق مەيدانغا چۈشتى، باغلاپ مەھكەم بەل .
بۇ يولدا ئاقسىمۇ قانلار بولۇپ سەل،
بۇ كۈرەش مەقسىتىمىزنى قىلغۇسدۇر ھەل .
....

*

ۋەھشي فاشىزمغا قارشى
ئالغا باسار دۇنيا، قوزغال !
ئېيتسپ كۆرەش مارشىنى،
قوزغال، قولغا قورال ئال !

1940 - يىل

جۇڭگو قىزى رەيھاننىڭ مارت شاملىغا بۇيرۇقى

(بىر شائىرغا تەقلىد)

ئەي، شوخ مارت شاملى، توختا!
لىجىلىك!
ئەركىلەپ يېنىمدىن يەلپۈپ ئۆت!
بۇيرۇقۇمنى ئاڭلا!
دۇنياغا:
ياۋروپا،
ئامېرىكا
خوتۇن ـ قىزلىرىغا
ئاپىرىپ تۇت !
چىلشىسۇن ئۇلار،
فاشىزمغا ئېچىپ ئەجەللىك ئوت !
مارت شاملى،
ئازاد خوتۇن ـ قىزلار شەۋكىتىنى
ئۆچمەس تارىخ ۋاراقلىرىغا پۈت !
بىز تەرەپتە كۈللى كائىنات،
بەس، بىزنىڭ غالىبىيەت .
چۈنكى بىز تەرەپتە
ئادالەت ...

مۇساۋەت ...
هۆر ـ ئەركىن ،
بەخت ـ سائادەت .

1940 ـيىل مارت، ئۈرۈمچى

مۇخەممەس

چارچىمىدىم، چارچىماسمەن، ئەرك دەپ بىلىم باغلانغان،
ئەسكىلىك قايىنغان زاماندىن تېنىم مەجرۇھ ، داغلانغان،
كۆرەش سىپىنىڭ ئەزاسىمەن، قەلبىم ئوت بولۇپ يانغان،
قوشۇلۇپ كەڭ مەزلۇملارغا ئازادلىق سازىنى چالغان،
چېكى سۆكۈلگەن دۇنياغا نەپرەت كۆزۈمنى ئالايتقان .

«ئەپيۈنكەش» دەپ ئاتىلىپ جۇڭگو مەھكۇملۇق دەردىنى تارتتى،
زۇلۇم زۇلۇكلىرى مەنچىلىك، گومىنداڭ ئەلنى يىغلاتتى،
كۆرمەي بىزنى ئادەم قاتارى جاھانگىرلارغا ساتتى،
جاھانگىرلار يەلكىمىزگە زۇلۇم يۈكلىرىنى ئارتتى،
زاماندىن كۆرمىدىم شەپقەت، نەپرىتىم قايىنغان ۋۇلقان .

مىللەتلەرنىڭ تەكشى ياشاش مەزگىلىنى بەك خالايمەن،
ئازادلىقنىڭ مەنزىلىنى بويلاپ ماڭدىم، ھېچ ھارمايمەن،
شوخ سازىمنى ئازادلىقنىڭ مارشىغا تەڭكەش سازلايمەن،
مەن جەڭگىۋار جۇڭگو ئوغلى، ئىرادەمدىن ھېچ يانمايمەن،
تەشنا بولۇپ شاد تۇرمۇشقا، بەس، مەن كۆكرەكنى ياققان .

ئازاد قىلىپ بۇ جۇڭگونى، گۈللىتىشتۇر چىڭ ئەھدىمىز ،
خەلق ئالسا ئەركىن نەپەس، شۇ بىزنىڭ ئالىي بەختىمىز ،
بۇ كۆرەشچان ئۇلۇغ ئەلنىڭ ۋەتەن سۆيەر پەرزەنتى بىز ،

بىز تاۋلاندۇق جەڭلەر ئارا، ياڭرار غەلىبە ناخشىمىز،
چېلىش بىلەن ئالغا ئاتلاپ، بىز قۇرىمىز يېڭى دەۋران .

ئاۋازىمىز جاھان بويلاپ كەتسۇن، ھەقنى بىز سۆزلەيمىز،
ئۆملىشىپ چىڭ ئېزىلگەن ئەل بىر مەقسەتنى كۆزلەيمىز،
ئىسيان كۆتۈرۈپ ئۈستىدىن بىز كونا دۇنيانى تۈزلەيمىز،
غۇلاچ تاشلاپ كۈرەشلەردە ھۆر - ئازادلىق ئىزدەيمىز،
كۈرەش ھامان بېغىشلايدۇ بىزگە نۇسرەت ۋە دەرمان .

1940 - يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى

ماي ناخشسى

ماي ئېيدا تەبىئەت خۇش سازىنى چالغاندا،
كىشىلىكنىڭ پارلاق كۈرىشى پورۇقلاپ قاينىغان .
قوزغىلاڭلار، نامايىشلار كەڭ تۇس ئالغاندا،
زالىملارنىڭ چىرىك دۇنياسى زەربە چايناغان .

ھېچبىر يانماي كەينىگە قوراللىق توقۇنۇشتىن،
ئەرك باتۇرلىرى كۆكرەك كېرىپ مەيدانغا تاقىلىغان .
سىگنال بېرىپ باشلاپقى كەسكىن يۈرۈشتىن،
ھېچبىر ئۆچمەس، مەڭگۈ كۆمۈلمەس ئىزلار قالدۇرغان .

زۇلۇم، ئۆلۈم قاينىغان جايلاردا ئىېزىلگۈچىلەر،
ئۆتكۈزىدۇ ئۆز بايرىمىنى، جاللاتلار ئۈرسىمۇ .
توۋلاپ كۈرەشچان شوئارلار، قايىنتىپ كۈرەشلەر،
ئۆتكۈزىدۇ، كىشەنلەر بىلەن قاپساپ تۇرسىمۇ .

مىليونلىغان جۇڭخۇا خەلقى كۈرەشچان ماينى،
قاينام فرونت، جەڭلەر ئىچىدە قارشى ئالىمىز .
يۈركەپ كۈرەش ئۇچقۇنىغا ئىېزىلگۈچى ھەر يانىنى،
سىگنال بېرىپ بىز دۇنياغا، سازىمىزنى چالىمىز .

باتۇر يىللار قوينىدا ھامان ئالغا ئىنتىلىپ،
ھېچ ئەيمەنمەي داغلاردىن تىركىشىش باسقۇچىغا يەتتۇق .

ئاتاكىغا كۆچىمىز، يىگىش تۇغىنى لەپىلدىتىپ،
ئاتاكا! ... دېمەك دۇشمەننى قوغلاش ۋەتەندىن سۈرۈپ .

ئەنە! ھىندى، ئىسپان، ھەبەش تاغ چوققىلىرىدىن،
داد ـ پەرياد، زارلىنىش ئاۋازى دەيدۇ ئىنتىقام !
شۇلارغىمۇ ئازادلىق فرونت ـ ماي شامالىرىدىن،
كۈرەشچان جۇڭگو يوللايدۇ قىزغىن ئازادلىق سالام !

1940 ـ يىل 1 ـ ماي، ئۈرۈمچى

كەل، يېڭى يىل!

خوش، كونا يىل، بىز بىلەن سەن خېلى زامان يۈرۈپ كەلدىڭ،
كەل، يېڭى يىل، بىزلەرگە سەن شەرەپ ـ شانلارنى ئېلىپ كەلدىڭ،
كونا يىلغا قويۇپ چېكىت، باشلا يېڭى ئىشلارنى دەپ،
يېڭى ئۇتۇق مەيدانىدىن خۇش خەۋەرلەرنى قىلىپ كەلدىڭ.
تىركىشىشتىن ئاتاكىغا[1] كۆكرەك كېرىپ ئۆتكەندە بىز،
شەك ـ شۈبھىسىز، قەتئىي كۈرەش سازىنى سەن چېلىپ كەلدىڭ.
نەس ھاياتى ئاخىرلىشىپ جان تالاشقان جاھانگىرنىڭ،
كۆزىگە ئوق، كۆكرىكىگە نەيزىلەرنى ئېتىپ كەلدىڭ.
بېرىپ زەربە جاھانگىرلىك باشلىغان شۇم ئۇرۇشلارغا،
مەزلۇملارنىڭ قەلبىگە شاد ـ خۇشاللىقنى سېلىپ كەلدىڭ.
يېڭىلمەيدۇ ھەق ـ ئادالەت، سازى ھەردەم جاراڭلايدۇ،
ھەقىقەتنىڭ گۈرزىسىدە دۇشمەن كۆكسىن تىلىپ كەلدىڭ.
كەل، يېڭى يىل، سېنى ئۇتۇق گۈللىرىگە پۈركەيلى بىز،
سەن بىز ئۈچۈن شان ـ ئۇتۇقنىڭ يوللىرىنى ئېچىپ كەلدىڭ.

1941 ـ يىل يانۋار، ئۈرۈمچى

---

① شائىر بۇ يەردە ئەينى ۋاقىتتا ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئىستراتېگىيىلىك تىركىشىش باسقۇچىدىن ئاتاكا (ھۇجۇم) باسقۇچىغا قاراپ يۈزلەنگەنلىكىنى دېمەكچى. — مۇھەررىردىن.

چوڭ قەھرىمان ئويغاندى[1]

شۇنداق، بۇ زور بۈيۈك كىشى ئۇزۇن يىللار ئۇخلاپ ياتتى،
دۇنيانىڭ ئون ئىككىدىن بىرىگە پۇتلىرىنى ئۇزاتتى.
«ئۇخلاۋەرسۇن، ئويغانمىسۇن» دېدى قېرى قانخور[2] غالجىر،
تىرىك قىرغۇچ ئەپيۇننى زورلاپ ئۇنىڭغا ساتتى.
ئۆمۈچۈكلەر[3] قان شوراشقا بىر - بىرىدىن قىزغىنىشىپ،
تىرىكتاپلىق تورلىرىنى ھەر تەرەپكە توقۇپ تارتتى.
بۇ شوراشقا چىدالماستىن تېپىرلىسا نەچچە قېتىم،
ئۆمۈچۈكنىڭ مالايلىرى «شىرىن» سۆزلەپ ياۋاشلاتتى.
ئۆمۈچۈكلەر تىكەنلىك پۇت بىلەن چەيلەپ يۇرسىمۇ گەر،
لېكىن ئۇنىڭ چىن ئىنسانلىق نامى مەغرۇر جاراڭلايتتى.
ساپ قان شوراپ قورساق سالغان ياپون پاكار غالجىرلىرى،
بۇ زور كىشىنىڭ يۈرەك - باغرىن سۇغارماق بوپ كۆز ئالايتتى.
ھەربىر ئىپلاس تۆكىگە ئوق، زەھەرلىك گاز، بومبا ئېسىپ،
بۇ ئادەمنىڭ كۆكرىكىگە شۇم تىكەنلىك قول ئۇزاتتى.
لوگۇچياۋغا[4] دۈشمەن ئاتقان توپ - زەمبىرەك ئاۋازلىرى،
ئۇخلاپ ياتقان زور كىشىنى ئۇيقۇسىدىن دەل ئويغاتتى.
قانغا بوياپ، «پات ھەل قىلىش» دېگەن پىلان - ۋارقىراشلار،
چوڭ قەھرىمان يۈرىكىدە ئوتلۇق غەزەپلەر قوزغاتتى.
«قۇللۇق نومۇس»، «ئۇخلاۋېرىش مىراس ئەمەس ماڭا» دەپ ئۇ،
باغلاپ كۈرەش كەمرىنى مەيدان ئارا ئات ئويناتتى.
«ئۆلۈم ياكى كۆرۈم» دەپ ئۇ چوڭ كۈرەشكە باستى قەدەم،

شۇ چاغ گويا كۆز ئالدىدا ئازادلىقنىڭ تېڭى ئاتتى .
كۈچلۈك بىلەك، گاڭ قوللاردا مىجىقلاندى شۇم چىۋىنلەر،
تاغ كۆتۈرمەك بولغان چىۋىن شۇ چاغ پاتقاق ئىچرە پاتتى .
ئۆز گۆشىنى ئۆزى يەپ، ئىسكىلىتقا ئايلانغان يىلانلار،
يالۇجياڭنىڭ قايىنىمىدا يول تاپالماي بېشى قاتتى .
چوڭ قەھرىمان چالدى مانا ئاتاكىنىڭ سىگنالىنى،
غالىب جۇڭخۇا تۇغىنى ئۇ ئازاد مەيدانىغا[5] ئورناتتى .

1941 - يىل ماي، ئۈرۈمچى

① چوڭ قەھرىمان — شائىر بۇ شېئىرىدا ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز جۇڭگونى «چوڭ قەھرىمان»غا ئوخشاتقان. شائىرنىڭ بۇ شېئىرى شۇ يىللىرى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ شىنجاڭدىكى ئەزالىرى تەھرىرلىكىدە نەشر قىلىنغان «جاھانگىرلىككە قارشى بىرلىك سەپ» ژۇرنىلىنىڭ (ئۇيغۇرچە) 1941 - يىل 6 - ئايلىق سانىغا بېسىلغان.
② قېرى قانخور — ئەنگلىيە جاھانگىرلىكى كۆزدە تۇتۇلغان.
③ ئۆمۈچۈكلەر — خەلقئارا جاھانگىرلار دېگەن مەنىدە.
④ لوگۇچياۋ — لوگۇچياۋ كۆۋرۈكى.
⑤ ئازاد مەيدان — ئازاد رايونلار كۆزدە تۇتۇلغان. — مۇھەررىردىن.

دوستۇمغا[1]

1

راۋابىڭنى كۆرەش مۇقامىغا سازلىمساڭ،
كونا مۇقامىڭ، دوستۇم، قۇلاققا خۇشياقماس .
باغ ياساپ، گۈللەر تىرىپ، ياشناتمىساڭ،
غازاڭلىقتا بۇلبۇللار قانات قاقماس .

ئاھ ـ داد ئېيتىش — ئۆتمۈشنىڭ مىراسى ئۇ،
ئۇ مىراستىن كىشى ھېچبىر ئۈلۈش ئالماس .
كۆرەش بىلەن ئالغا چامداش چېغى بۇ،
كۆرەشچانلار فرونتنىڭ كەينىدە قالماس .

1941 ـ يىل، قەشقەر

2

دوستۇم، ياشلىق شوخلۇقلىرى بىلەن،
بولما بەڭۋاش،
يىتەر ئەمدى خوشلاشقىن .
ئادەم بولۇش يولىغا كىر، يۈرەك زوقلۇقلىرى بىلەن ،
چۈش مەيدانغا، غەپلەت ـ نادانلىق بىلەن مۇشتلاشقىن .

ئادەم — ئۇ مەغرۇر جاراڭلىغۇچى ئۇلۇغ نەرسە،
قاراڭغۇ ئىچكىنى ساپ ئىلىم نۇرى بىلەن يورۇتقىن .
كېچە ـ كۈندۈز تىنماي ئوقۇ، ئوقۇ، ئوقۇ !
يېڭى جەمئىيەتكە لايىقلىششقا ھەردەم تىرىشقىن .

بۇۋەكلىك مۇقام پەدىلىرى پايدىسىز ئەمدى،
راۋابىڭنى يېڭى مۇقام ـ پەدىلەرگە سازلاتقىن .
بىر سىكۇنت ۋاقىت، بىلسەڭ، ئالتۇندىن قىممەت،
ئېچىل، يېيىل، يېڭى يايلاقتا كۆڭلۈڭنى يايلاتقىن .

بىل، جەمئىيەتنىڭ توختىماي ئالغا بېسىشىنى،
سەت ھەم زىيانلىق ئۇتىمەن دېيىش قۇيرۇقتىن .
ئۆگىنىپ ئىلىم ـ ئېرپان، يېڭى باغلار قۇر،
بۇ باغقا زىيانلىق شۇمبۇيلارنى قۇرۇتقىن .

ئادەم — ئۇ مەغرۇر جاراڭلىغۇچى ئۇلۇغ نەرسە،
قەلبىڭنى ساپ مەدەنىيەت نۇرى بىلەن يورۇتقىن .

1941 ـ يىل 16 ـ ئۆكتەبىر، قەشقەر

① بۇ ماۋزۇ ئاستىدا بېرىلگەن ئىككى شېئىرنى شۇ يىللىرى شائىر ئېكسپېدىتسىيە ئۆمىكى بىلەن جەنۇبىي شىنجاڭغا بارغاندا قەشقەردە يازغان، بىراق شائىرنىڭ بىرىنچى شېئىرى بىرقانچە كۇپلېت بولسىمۇ، باشقا كۇپلېتلىرى تېپىلمىدى. — مۇھەررىردىن.

يەنە ئويغان

ھەر ياققا نەزەر سالغىن، ئەۋج ئالدى كۆرەش قايناق،
مىليونلاپ تۆكۈلدى مۇشت ئازادلىق دەپ، شوئار ياڭراق.
چىرىگەن كونا دۇنيا ھالاكەتكە قەدەم قويدى،
كۆيدۈرمەككە تەختىنى غەزەپنىڭ ئوتلىرىنى ياق!

ئۇلۇغ جۇڭگو، بولۇپ تەشنا ئازادلىققا ئاياغ باستىڭ،
يۈيۈپ داغنى، كۆرەش بىلەن توختىماي داۋان ئاشتىڭ،
ئېزىلگەن ئەلنى ئويغىتىپ، ئازادلىق چېچەكىن چاچتىڭ،
قۇرۇشقا يېڭى ھايات، چۇقانىنى سېلىپ ياڭراق.

ئەسىرلەر زۇلۇم ـ كۈلپەت دەردىنى تارتىپ كەلدۇق بىز،
نادانلىق بۆشۈكىدە، غەپلەتتە يېتىپ كەلدۇق بىز،
ئازادلىق يولىدا جەڭدە قۇربانلار بېرىپ كەلدۇق بىز،
كۆرەشكە باشلىدى بىزنى يولىمىزدا قىزىل بايراق.

يېقىن قالدى سۆزۈك تاڭلار، رېئالدۇر غايىمىز بىزنىڭ.
كۆرەش مەيدانىدا ئۆستى پولاتتەك سېپىمىز بىزنىڭ،
ئاداققى غەلىبە كۆنى بولار چوڭ تويىمىز بىزنىڭ،
كۆرەشتىن كېلىدۇ بىزگە ئىستىقبال يورۇق — پارلاق.

1942 ـ يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى

پارچىلار

سۇ، ھاۋا بولمىسا جاھاندا ،
بارچە ھاياتلىق بىر كۈن ياشالماس .
ھەقىقەت بەرمىسە شائىرغا ئىلھام،
شېئىر تۇرماق، ھەتتا چېكىت ئۇرالماس .

1942 ـ يىل فېۋرال، ئۈرۈمچى

غۇرۇرلىنىپ كەلمىسەڭ بوپتۇ ،
پولىشىپ بىر كۈن كېلەرسەن .
كۆز بولۇپ غازاڭلار قويۇلۇپتۇ ،
سولىشىپ بىركۈن ئېگىلەرسەن .

1940 ـ يىل نويابىر

لېنىن شۇنداق ئۆگەتكەن

لېنىن — تىرىكلەرنىڭ ئەڭ تىرىكى،
ئۇ كۈرەشلەردە يېتىپ ئۆگەنگەن.
مىسلىسىز كەڭ تاغ ئۇنىڭ يۈرىكى،
بەس، ئۇ جەڭلەردە يېڭىشكە ئۆگەتكەن .

ئۇ، چۆل - جەزىرىلەرنى بوستان قىلىشقا،
كىشىلىك دۇنياسىنى گۈلىستان قىلىشقا،
ئېزىلگەننى ئالغا باسار ئىنسان قىلىشقا،
گىگانت يېڭىنى قۇرۇشقا ئۆگەتكەن .

كۆپچىلىك ئۈچۈن جاندىن كېچىشكە،
ئازادلىق يولىدا ۋۇجۇدنى تىكىشكە،
كۈرەشتە يېڭىشكە، يېڭىشكە، يېڭىشكە،
يېڭىش تۇغى بىلەن ئالغا بېسىشقا ئۆگەتكەن .

ئۇتۇقلارغا قاراپ ئاڭگىرىماسلىققا،
قىستاڭلار ئارىسىدا قاقشىماسلىققا،
توغرا - كەڭ يولدا ئۇدۇل مېڭىشقا،
ئەمگەك قوينىدا چېڭىشقا ئۆگەتكەن .

دۈشمەنلەرنى ئېزىپ تاشلاشقا،
يېڭى تارىختىن بەتلەر باشلاشقا،

قۇربانغا تەييار... ئادىل ئۇرۇشقا،
ئالۋاستىلارنى قىرىشقا ئۆگەتكەن .

قارا تارىخنىڭ يۈزىنى يۇيۇشقا،
ھەق قارىغۇلىرىنىڭ كۆزىنى ئويۇشقا،
دۇنياغا سائادەت، ئادالەت قۇرۇشقا،
يېڭىپ ئالغا ـ ئالغا ئاتلاشقا ئۆگەتكەن .

گىتلېر ئوخشاش ئەجدىھا ـ يىلاننى،
ئىنسانلار ئۈچۈن ئوغا ـ چايانني،
توڭگۇز تۇمشۇق لالما قاۋاننى،
دۇنيا يۈزىدىن قويماسقا ئۆگەتكەن .

لېنىنىسىز گاھ يىللارنى بېسىپ ئۆتكەن،
قارا يىللارغا گۈل قىسىپ ئۆتكەن،
لېنىن ئىزى بىلەن منۇتلاپ يەڭگەن،
ستالىن لېنىندىن يېڭىشنى ئۆگەنگەن .

1942 ـ يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى

ماي — كۈرەشچان ئاي

بۈگۈن، بۇ كۈرەشچان مايدا،
تەبىئەتتە باھار تويلىرى ... ئۆزىدۇ .
خۇددى شۇنداق، پۈتۈن دۇنيادا،
كىشىلىكنىڭ پارلاق كۈرەش بايرىمى كېزىدۇ .

زۇلۇم تېغىنى ئاغدۇرۇشقا،
كۆپچىلىكنىڭ يالقۇنلۇق كۈرىشى قايناپدۇ،
كاپىتالىستلاردا زاۋۇت، فابرىكىلار،
ئىستانوك، ماشىنىلار ئۇخلايدۇ .

جاھانگىرلارنىڭ قانلىق قامچىسىدىن
قان تامغان ھەربىر ماكاندا،
كەسكىن كۈرەش،
ئۇلۇغ تەۋرەشلەر
تىترىتىدۇ ئۆلۈمگە يۈزلەنگەن چىرىك دۇنيانى .
دولقۇنلۇق نامايىشلار...
ئېگىز كۆتۈرۈلگەن مىليون مۇشتلار،
تەلەپ قىلىدۇ بىر ئېغىزدىن
ھۆر، سائادەت، ئەركىنلىكنى .
بىرىنچى ماي، كۈرەشچان ئاي، چېلىشقا باي ...
ئازادلىق ئۈچۈن كۈرىشىدۇ ھارماي ...
جۇڭگودا بۇ كۈرەشچان مايدا

نومۇسلۇق ھەم پاجىئەلەر،
قايغۇلۇق ۋەقەلەر
تىزىلىپ ئۆتكەن .
جىنەن كوچىلىرىغا تولغان قانلار،
جۇڭخۇا تارىخىغا
يېزىلىپ ئۆتكەن .

بىكار ئاقمىدى قانلار،
ئۇ قانلاردىن گۈلىستان ئۈندى .
ماي ئۇراقلىرى بىزگە شۇنى تاپشۇردى:
بۇندىن كېيىن بىز جۇڭخۇا
شۇ دەسسەلگەن نومۇسنى،
قارا داغلارنى ئاقلايمىز .
جاندىن ئەزىز بۇ ۋەتەننى
قەھرىمانلارچە كۈرىشىپ،
ئازاد قىلىمىز، ساقلايمىز .
كۆپچىلىكنىڭ ئازادلىقنى
ئەبەدىي ياقلايمىز .

بىرىنچى ماي، كۈرەشچان ئاي، چېلىشقا باي،
چېلىشىمىز بىز ۋەتەننى ئازاد قىلىش يولىدا ھارماي .

1942 ـ يىل 1 ـ ماي، ئۈرۈمچى

يانار تاغلار

ماتەم، نومۇس، قارىلىق بايراقلار،
يېتەر، ئارتۇق يەرگە ئېگىلمەس .
يېتەر ئەمدى،
بىر غېرىچ يەرنى بۇ ۋەتەندىن،
بىر پارچە گۆشنى ئەزىز تەندىن،
ھېچكىم قانلىق قولى بىلەن كېسەلمەس!
كونا دۇنيا ئېغىر ئاياغ ئەمدى .
قورسىقىنى كۆتۈرۈپ يىراق كېتەلمەس!
چۈنكى ماتەملەر يىغلىپ داغ ياسىدى
ھەم توپلىشىپ بۇ داغلار تاغ ياسىدى،
ئەڭ چوڭقۇر يەر قاتلىمى يادروسىدا
بۇ داغلار ئېغىرلىقىغا
مەدەنلەر ھېچ چىدالمىدى،
ئوت تۇتاشتى، بولمىدى ...
بۇنداق ئوتلۇق ۋولقانلار
بىر يەردىلا دەپ كىممۇ ئويلار؟
ئەنە، دۇنيادا ۋولقان ئاۋازلىرى،
يانار تاغلار چاچار لاۋىلار .
كۆرەش قىزىتىپ، ياسايمىز تويلار،
باغرىغا قارا داغ يۇقتۇرماسقا .
ئەنە، كۆرۈڭ، كاۋكاز تاغلىرى،
ئېلبۇرس چوققىلىرى لاۋا ئاتىدۇ .

ئىپلاس تاپلارنى ئۈزىتىشقا،
قوينىغا
يانار مەدەنلەر
تۆگمەس ئاتوملارنى تارتىدۇ .
قارا داغلارغا قارشى پۈتۈن دۇنيا
بۈگۈن قايناق لاۋا چاچىدۇ؛
قارا زىندان، قەپەس، دارلارغا
بۈگۈن يالقۇن ـ ئوت ئاچىدۇ .
ھىمالايا، مەغرۇر ئالپ ،
كارپات غەيرەتتە،
ئەنە، ئافرىقا كىلىمانجىرا تاغلىرىمۇ،
بۈگۈن تەۋرەشتە،
يانار تاغلار كۆرەشتە .
ئۇلۇغ ئوكيان دولقۇن ئاتىدۇ،
غەزەپ چاچىدۇ،
زور باتۇر كىشى توۋلايدۇ؛
— قارا داغ، بولغىما
سىماب سۈيۈمنى!— دەپ .
ياۋروپا تىپىرلايدۇ،
پۈتۈن دۇنيا قىمىرلايدۇ،
مىليون ئاراللار ۋارقىرايدۇ،
لاۋا ئاتسۇن ئىككىنچى يانار تاغلار سىپى[1] دەپ .

دەل شۇ مەدەن
ئوتلۇق ئاتوملار بىز.
يۈرىكىمىز چوڭ تاغ،
بىز يانار تاغلار بولۇپ ئوت چاچىمىز،
قارا داغلارغا دەھشەت قويۇن ئاچىمىز.

مەيلى، تۇتۇشۇڭلار، لاۋا ئېتىڭلار!
ئەي، يانار تاغلار، يانار تاغلار!
تىتىلسۇن قارا تاپ، قارا داغلار!
قالمىسۇن ئۇلار،
ئورنىغا ئۇنسۇن
جاھاندا گۈلىستان باغلار!

1942 - يىل سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

① ئىككىنچى يانار تاغلار سېپى — فاشىزمغا قارشى ئىككىنچى ئۇرۇش فرونتى مەنىسىدە. — مۇھەررىردىن.

پارچە

ھەرىپەت ئىزدە، ئېرىنمە،
سەرپ ئەتكىن كۈچۈڭنى .
بوياق بىلەن بويىغۇچە تېشىڭنى،
ئىلىم بىلەن زىننەتلىگىن ئىچىڭنى .

1942 ـ يىل ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

تۈن يېرىپ ئىزلار باسقاندا

ئۈمىد پارلاق، يىللار ئېغىر،
مەنزىل داۋانلىق سەپەردە .
دۈشمەن ئاكوپى ھەر قەدەمدە،
توساق سىملار ھەر يەردە .

ئالدا دەريا... ئالدا ئۆتكۈل،
ئالدا قىستاڭ... تار يوللار؛
ئالدا كۈرەش، تەۋرەش پۈتكۈل،
ئالدا يەڭگۈچى گاڭ يىللار .

سەن كۈرەشنىڭ قىرغىقىدا،
سەن كۈرەشنىڭ غارىدا،
ئالدا دولقۇن ھەمدە ئۇپقۇن،
جۇش ئۇرار تىنك يارىدا .

مۇندا بوران، ئاندا شىۋىرغان،
ئۇ يەردە ھاۋا بۇلۇتلۇق .
بۇ سەن تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ماكان،
ساي سۇلىرى دولقۇنلۇق .

بۇ چۇۋۇلغان، بۇ بۇزۇلغان،
بۇ گۆرىستان خارابە ؛

سەن تەر تۆككەن، سەن گۈل قىلغان،
سەن تۆرەلگەن مەشەدە .

بۇ يېزا، بىل، ئاتا ـ بوۋاڭ،
تۇپرىقى، ئۇرۇق ـ پۇشتۇڭ .
دالىلىرى، گۈل باغلىرى،
ئېگىز تاغلىرى جان دوستۇڭ .

ساڭا تونۇش يېشىل جاڭگال،
ساڭا تونۇش ئۇزۇن سايلار،
ساڭا ئۆز ھەتتا پەسىللەر،
ساڭا سىرداش ئايدىڭلار.

ساڭا ئوماق ئاي ـ يۇلتۇزلار،
تامچە ـ تامچە ساپ نۇرلار.
ساڭا ئامراق كەڭ ئېتىزلار،
ئۈچ ـ چېكى يوق ئېدىرلار ...

ئەسكى تاملارنىڭ ئىچىدە ،
مېھرىبان باغرىڭ ئاناڭ ؛
ئېگىز تاغلارنىڭ ئىچىدە،
يارتىزان قېبرى ئاتاڭ .

ئوق دورا، سۇ توشۇيدۇ
ئالتە ياش كىچىك ئىنىڭ ؛
جۇيازا ھەم چورۇق تىكىدۇ
يەتتە ياش سىڭلىڭ سىنىڭ .

بۇ گاڭ ئىزلار شۇلار باسقان،
تائەبەت ھېچ كۆمۈلمەس .

يالقۇن ئۇتلار ئۇلار ياققان،
لاۋۇلدار، مەڭگۈ ئۆچمەس .

يەرگە سڭمەس قانلىق ياشلار،
يەرگە سڭمەس ياللىدار .
قانلىق ياشلار، قىزىل قانلار،
خۇددى كۈندەك پاللىدار .

ئەسىرلەر توم، يىللار ۋاراق،
ئايلىرى قۇر، كۈنلەر چېكىت .
ئاي ـ كۈنلەرگە ماغدۇر بېرىپ،
يىللار ياسا، جەڭچى يىگىت[1] .

1943 ـ يىل يانۋار، ئۈرۈمچى

① بۇ كۇپلېت ئەسلىدە شېئىرنىڭ ئەڭ ئاخىرقى كۇپلىتى ئىدى. ئىلگىرىكى توپلاملاردا «پارچە» دېگەن ماۋزۇ ئاستىدا ئايرىم شېئىر قىلىپ بېرىلگەن، بۇ قېتىم ئۆز ئورنىغا كەلتۈرۈلدى. ــــ مۇھەررىردىن.

مۇخەممەس[1]

داغدۇغا، شاد تويلارنى ئۆينايمىز بوستان ئىچىدە،
ھەر يېڭىشنى ئالقىشلاپ، جەڭگىۋار مەيدان ئىچىدە،
بۇلبۇللاردىن ياغسا مەدھىيە، ئىبسل گۈلستان ئىچىدە،
بىزنىڭ يۈرەكتىن چاچرار يالقۇن كۈرەشچان گۈلخان ئىچىدە،
چۈنكى بىز تۇغۇلۇپ ئۆستۇق چەكسىز ماكان ئىچىدە.

كۆزلەر كەلگۈسىگە ئۇمىدلىك، ئىشەنچلىك باقىدۇ،
يۈرەك ئەۋجى تار قەپەسلەرنى ئۇرۇپ چاقىدۇ،
چۈنكى ۋىجداندا ئازادلىق ھېسسىي ئۈركەشلەپ ئاقىدۇ،
بەس، ئىزىلگۈچىلەر كۈرەش ئوتىغا كۆكرەك ياقىدۇ،
كۈرەشچان ئەل قالماس ئەسلا ئەپسۇس ـ ئارمان ئىچىدە.

باق، ئۆلكەم، يىراق ئۆتمۈشكە، يوق يورۇق كۈنى،
گەۋدە كەرگەن ئۈستىگە ئاسارەتنىڭ قارا تونى،
ھاۋالارنى ياڭراتقان جېدەل، تالاشلار ئۈنى،
كيىلگەچكە ئۈستىگە غوۋغانىڭ ھۆكۈمران تونى،
ئۇزۇن يىللار بۇرۇقتۇم بوپ ياتتۇق نىمجان ئىچىدە.

قەبىلە ـ قوۋملار تيانشان باغرىدا باشلاپ جاڭجال،
ھېچبولمىدى توقۇنۇشتىن ئۆزگە خىسلەتۇ ـ ئامال.
ھەم تاپمىدى غوۋغا ـ ئىختىلاپ ئىچىدە ئوبدان كامال،

بەخت مۆككەچكە كۆرسەتمەستىن بۇلارغا جامال،
ياشىدى ئەللەر يىغا ـ زار ۋە قارا قان ئىچىدە .

ئەل قاقشىتىپ، يۇرت زارلىتىپ، ئۆتتى خانۇ ـ چىڭگىزلار،
سۆڭەكتىن تاغ، ئەل قېنىدىن ياساپ دەريا ـ دېڭىزلار،
زۇلۇمدىن سەسكىنىپ، تىترىدى ئاسماندا يۇلتۇزلار،
كۆمۈلگەچكە جاھان ئارا پاك ئىنسانىي ئەجىر ـ ئىزلار،
يۈكسەك تاغلار، يېشىل باغلار قالدى گۆرىستان ئىچىدە .

شۇ يوسۇن تىزىلىپ زۇلۇم زۇلمەت بىلەنلا ئۇچراشتى،
ئۆلكەمدە ئەلگە دەھشەت قۇچىقىنى كەڭ ئاچتى،
زۇلۇم سۇلالىسى ياڭ ـ جىنغمۇ② كېلىپ ئۇلاشتى،
زىندان، قوۋۇق، كىشەن، ئات ـ چاپ ھەددىدىن ئاشتى،
زۇلۇم تىغى بېسىپ ئەلنى، قاقشىدى زار پىغان ئىچىدە .

ئۆلكەم يىراقتا سىرلىق③ ھەم مۆجىزىلىك كۆرۈنمەس،
چۈنكى ئۇ تەكلىماكانلىق بىر تىلسىم چۆل ئەمەس،
بىھۇدە خىيال، ئەگەرى پەرەزلەر ئاڭا كېلىشمەس،
ئۇ بۈيۈك تەنىنىڭ موچىسى، ھەرگىز كېسىلمەس④،
تۇس ئالسىمۇ يېڭىچە باھار سۇپەت دەۋران ئىچىدە .

لاۋجاڭ بۈگۈن سازلىسا غۇنچەككە يېڭى چاڭگار⑤،
قۇناخۇنمۇ راۋابىنى خۇشال مۇقامغا سازلار،
موڭغۇل زىلا ناخشىسىدا ياڭرىسا دالالار،
چاڭقابايىنىڭ دومبىرىسىدىن شادىمان ئەن ياغار،
ئون ئۈچ مىللەت قان ـ قېرىنداش، مىسلى ئەدنان ئىچىدە .

....
....

بۈگۈن سېنى ئالقىشلايدۇ شىنجاڭ باراۋەر تەكشى،
غۇرۇر زەپەر قوشقىنى كۈيلەپ ھەر كىشى،
سېنى سۆيۈش، ساڭا كۆيۈش ھەممىنىڭ مېھرى، ئىشى،
بەس، شەرىپىڭگە مۇخەممەس توقۇيدۇ قاينام ئۆركىشى[6]،
چۈنكى ئىشقىڭدا شائىرلىك چەكسىز سەيلان ئىچىدە.

1943 ـ يىل 12 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

---

① شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت ئەمگەكچى خەلقلىرى 1933 ـ يىلى مۇستەبىت جىن شۇرېن ھاكىمىيىتىنى ئاغدۇرۇپ تاشلاپ، شۇ يىلى 12 ـ ئاپرېل كۈنى ھەر مىللەت ۋەكىللىرىدىن تەركىب تاپقان يېڭى ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنى قۇرغانىدى. بۇ ھۆكۈمەتكە چوڭ ئالدامچى، ھىيلىگەر، ئىككى يۈزلىمچى شېڭ شىسەي باشلىق بولۇۋالغان بولسىمۇ، لېكىن جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ شىنجاڭغا ئەۋەتكەن ۋەكىللىرىنىڭ تىرىشچانلىق كۆرسىتىشى ۋە سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ تەسىرى بىلەن بۇ ھۆكۈمەت ئىچكى جەھەتتە كوممۇنىستىك پارتىيە بىلەن بىرلىشىپ، بارلىق ئەكسىيەتچى گۇرۇھلارغا قارشى تۇرىدىغانلىقىنى، تاشقى جەھەتتە سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن دوستلۇق ئورنىتىپ، جاھانگىرلىككە قارشى تۇرىدىغانلىقىنى جاكارلىغانىدى. كېيىنكى ۋاقىتلاردا بۇ ھۆكۈمەت «6 چوڭ سىياسەت» يۈرگۈزۈپ، شىنجاڭدا تىنچلىقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، شىنجاڭنىڭ ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيەت قۇرۇلۇش ئىشلىرىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە بەلگىلىك روللارنى ئوينىدى. ئەنە شۇ چاغدا ھەر يىلى 12 ـ ئاپرېل كۈنى چوڭ بايرام قىلىناتتى. شائىر بۇ شېئىرنى 12 ـ ئاپرېل ئۆزگىرىشىنىڭ 10 يىللىقىغا بېغىشلاپ يازغان.

② ياڭ ــ 1914 ـ يىلدىن 1927 ـ يىلغىچە شىنجاڭ ئۆلكىسىگە باشلىق بولۇپ تۇرغان چوڭ مۇستەبىت ياڭ زېڭشىننى كۆرسىتىدۇ.

جىن ــ 1928 ـ يىلدىن ئاپرېل ئۆزگىرىشىگە قەدەر شىنجاڭنىڭ ھەربىي مەمۇرىي ھوقۇقىنى باشقۇرۇپ كەلگەن جىن شۇرېننى كۆرسىتىدۇ.

③ ④ «ئۆلكە يىراققا سىرلىق ھەم مۆجىزىلىك كۆرۈنمەس» «ئۇ بۇيۇك تەنىنىڭ موچىسى، ھەرگىز كېسىلمەس» دېگەن بۇ مىسرالار شۇ چاغدا گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تارقاتقان «شىنجاڭ سىرلىق ئۆلكە»، «كوممۇنىستلار بۇ ئۆلكىنى كېسىپ ۋەتەندىن ئايرىۋالدى» دېگەن ئىغۋالارغا قارىتىلغان.

⑤ چاڭگار ــ غەزەل، ناخشا مەنىسىدە.

⑥ قاينام ئۆركىشى ــ شائىرنىڭ ئەدەبىي تەخەللۇسى. ــ مۇھەررىردىن.

ياشلىق، ئۆگەن

ياشلىق، تىرىش ـ تىرماش ھارماي ئۆگەن،
ئىلىمنىڭ دېڭىزى قاينام ھەم چوڭقۇر.
نادانلىق ئۇ، ھەممىنى بىلدىم دېگەن،
كۆرۈپ... ۋاراقلاپلا بىرقۇر.

ئىلىم ـ مۆجىزىلەرنىڭ سىرىنى ئاچقۇچى،
بىر كۈن ياشاش ئۈچۈن ئوقى ئون يىل!
كۆزلا ئەمەس ئالدىڭغا نۇر چاچقۇچى،
قاراڭغۇنى يورۇتىدۇ يورۇق دىل.

ھەربىر ھادىسە يوشۇرۇن سىر ساقلايدۇ،
توقۇلمىلىرى ئۇنىڭ ئاجايىپ.
ئىلىم ھارماس، مەرد ئادەمنى ياقلايدۇ،
نادانىنىڭ كۆزىدىن ئۇ ھەرقاچان غايىب.

راھىب بول ئىلىمنىڭ نازاكەت چۆلىدە،
مۆجىزىلەر گۈمبىزىگە «شەيخ».
كۈن ـ تۈن زىكرى قىل شۇلار تۆۋىدە،
ئىجتىھات سېنى دېگۈزمەس دەرىخ.

ئادەم بالىسى پارقىراق، كىر قونماس ئېسىل،
ھەممىدىن ئۈتكۈر ئۇنىڭ مېڭىسى.

باق، ئويلان ... ئوبدان پىكىر قىل،
دەۋرگە ئامراق يىگىتنىڭ يىگىسى .

ئۆگىنىش سازىغا ماھىر سازەندە،
كۆرگىن، سىرىپ قول چەككىنىنى .
تارغا تىل بەرگەنمۇ شۇ ئاددىي بەندە،
تاماشا قىل مۇقاملار يولىن ئەگكىنىنى .

قايسى مۇقام، قايسى پەدە باغرىنىڭ،
قايسى سازەندە دىلىڭگە سۇ بەرگەن ؟
قايسى ناخشا پەسلەتكەن زارىنىڭ،
قايسى ناخشا كۆڭۈلگە گۈل تەرگەن ؟

ئويلىساڭ، ياشلىق، قىسقا سىنىڭ ئۆمرۈڭ،
تاڭدا چېچەكلەپ، گويا كەچتە قۇيۇلىدۇ .
دىماغقا خۇش پۇراق چېچىپ گۈللىرىڭ ،
كۆز ئېچىپ، يۇمغاندەك تۇيۇلىدۇ .

ئەرلەرنى باسسا ساقال ـ بۇرۇتلار،
قىزلارغىمۇ ئىز سالىدۇ بۇدۇر ـ قورۇقلار.
پورلاشمايدۇ دەرەخلەر ياپيېشىل تۇرۇپلا،
يىللارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن يەيدۇ قۇرۇتلار.

ياشلىق، چاقماقسەن، چىقىپ ئۇچسەن،
ئەۋرىشىم چىغىڭ مۇشۇ، ئۆگەنگىن، ئۆگەن !
قاراڭغۇ دىل چۆلگە بىر كۈن چۆكسەن،
ئادەم بولۇش دۆلدۈلىغا سالمىساڭ يۈگەن .

1943 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ھەسەن - ھۆسەن[1]

كەڭ ئالەمگە ياڭرىتىپ تىنچلىق شوئارىنى،
ھاۋالارغا يېزىپ، ئويۇڭلار ئوتتىن .
ئۇچۇرۇپ ئاسمانغا پەن شۇڭقارىنى،
بۇلۇتلار بوينىغا مۇنچاق ئېسىڭلار ياقۇتتىن .

ۋەتىنىڭنىڭ ھاۋاسى— دەردىلىك داۋاسى،
بۇلۇت قۇچاقلاپ، يۇلتۇزلارنى باغ - باغ ئېتىڭلار.
جاراڭلاتسۇن ئاسماننى گالڭ قۇشلار ساداسى،
بومبا بىلەن دۇشمەننى يەردە تالقان ئېتىڭلار،

«تەقدىرىدىن بەزگەنلەر» تېخى زادى يوق[2]،
ئەنە شۇ ئۇرۇش ئەۋلىياسى جاھاننى باسقان .
ئېغىزلىرى ئەزرائىل، ئىسرايىل كۆزلىرى ئوتلۇق،
تەييار ئۇنىڭدا ئادەم گۆشىگە قاسقان .

كىم ئۇ بىھۇدە باغدا ماتەمگە مۇقام يۆتكىگەن ؟
نېمىشقا ئىڭراپ چالىدۇ مۇڭلۇق پەدە ؟
ئېلىشماستىن ۋاقتىسىز تەقدىرگە باش ئەگكەن
مەجنۇنلار ئۆگىسى يوق تېخى ھېچنەدە .

قېقىپ قانات، بۇلۇتنىڭ سەن زارىنى ئاڭلاپ باق،
يەرگە قاراپ قان - ياش تۆكۈپ، زار - زار يىغلايدۇ .

يەردە بوران كۆرۈنمگەچكە، ئۆپچۆرە، هەر ياق،
تاقەت قىلالماي تىپىرلاپ، سىنەلىرىنى تىلغايدۇ .

بۇلۇت يىغلايدۇ كۆيۈنۈپ، ۋەيران يۇرتلارغا قاراپ،
گۇناھسىز قىرىلغان ھېسابسىز ئادەم باللىرىنى ئاياپ .
بۇلۇت بىلىدۇ، «بۇلۇت ئۆلمەس بىر ساياھەتچى»
سەيلە قىلىپ كۆرگەن ھەممىنى، جاھاننى ئارىلاپ .

بۇلۇتلار ئالىپ ھەم كارپاتتىن ئۆتكەندە،
تۇتۇلۇپ، جۇتلىنىپ، جۇدۇنلار تۆككەن .
گۈلدۈرلىدى قاراسلاپ چاقماق سەپكەندە،
يولغا چىققان قاتىللار تىترىشىپ مۆككەن .

جۇڭگو دېڭىزى ساھىللىرىدىن ئۆتكەن بۇلۇتلار
ئارقا سەپنى كۆرگەچكە، دىلى بەك مۇڭلۇق .
كەچۈرسمۇ ئېگىز ھاۋادا «تىنچ» منۇتلار،
ھاياتىدا «شېرىن سېكۇنت» كۆرمگەن ئۇڭلۇق .

بۇلۇت دەيدۇ: يەر يۈزىنى ھېچ كۆرەلمەيمىز،
زومگەرلەر يەردىن سۈنئىي بۇلۇت ياسىغان .
ھەتتا ئاسماندا خاتىرجەممۇ يۈرەلمەيمىز،
يانلىرىمىزنى سۈنئىي چاقماق، ئوتلار قاپلىغان .

سۈنئىي تۇتۇنلەر ئارىسىدىن كېلىدۇ ئاۋاز،
ئارقا سەپتە قېرىنداشلار خانۇ ۋەيران .
بومبا تۆكۈپ قارا قۇشلار قىلغاچقا پەرۋاز،
قانلىق چۆللەر قۇچاقلار كېرىگەن ھەريان .

بۇلۇت دەيدۇ: تىزگىنسىز قارا قۇشلارنىڭ
توكيو، بېرلىن، رىم غارلىرىدا ئۇۋىلىرى بار.
قېنى، تىنچلىق دۇنياسىنىڭ پولات قۇشلىرى،
شۇ ئۇۋىنى پارتلىتىپ قىلىڭلار تارمار!

ئۇچۇڭلار، مېھرىبان بۇلۇتلار يوللارنى ئاچسۇن،
تۈن قىزلىرى يۇلتۇزلار نۇرلىرىن چاچسۇن،
ئېگىزلىكتە خالىسانە سەيلە قىلىڭلار،
زەھەر چاچقۇچ قارا قۇشلار گۆرىگە قاچسۇن!

سائادەتتىن ھاۋالارغا نەقىشلەر ئويۇپ،
قىزىل چوغدەك ياقۇتلاردىن شوئار يېزىڭلار!
«ئىنسانىيەت تىنچلىقى» دىن بۇلۇت كۆكسىگە
زادى ئۆچمەس ھەسەن ـ ھۈسەن ياساپ تىزىڭلار!

1943 ـ يىل نويابىر، ئاقسۇ

① شائىرنىڭ بۇ شېئىرى ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشىدا فاشىزمغا قارشى سەپ تەشكىللىگەن بىرلەشمە ھاۋا ئارمىيىسىنىڭ غەلىبىلىك يۈرۈشلىرىگە بېغىشلانغان. بۇ شېئىرنىڭ تولۇق تېكىستى تېپىلمىغانلىقى ئۈچۈن، ئىلگىرىكى توپلاملاردا باش قىسمى ئېلان قىلىنغانىدى، بۇ قېتىم تولۇق تېكىستىنى ئېلان قىلدۇق.

② «تەقدىردىن بەزگەنلەر» تېخى زادى يوق ــ شائىر بۇ مىسرانى ھالاكەتكە تەن بەرگەن دۈشمەنلەر تېخى دۇنيادا يوق، دېگەن مەنىدە ئىشلەتكەن. ــ مۇھەررىردىن .

غەزەل

دوستۇم، دىيانەت قوينىنى ئاچىدىغان دىلبەر تاپ،
ۋىجدانىدىن شەربەت ئەمدۈرىدىغان كەۋسەر تاپ.

ئىستىكىم مۇشۇ دەپ، شامال ئارقىسىدىن يۈگۈرمە،
شەكىل ئۇچۇن هاڭ ـ تاڭ قالما، مەڭگۈ جانلىق پەيكەر تاپ.

قىياپىتى ئۇنىڭ تىياتىر گىرىمى بولۇپ قالمىسۇن،
هېچقاچان ئۆڭمەيدىغان ھەقىقىي سەرۋەر تاپ.

ئىچى كاۋاك سۆلەت ـ سەلتەنەتكە زادى يېپىشما،
ھەر سەھىپىسى دەردكە دەرمان بېرىدىغان دەپتەر تاپ.

بولسۇن خىيالىڭ سېنىڭ ھەر دەم ئىستىقبال قايغۇسى،
ئادالەت مەيدانىدا پارقىرايدىغان خەنجەر تاپ.

تاغ قازمىغۇچە دىل مەھبۇبى— شىرىن نەدە ؟!
پارچىلا بىكار تاشلارنى، بىباھا گۆھەر تاپ.

ئۆتمۈشنىڭ ساۋاقلىرى بەلكى سېنىڭ ئېسىڭدىدۇر،
تارىخنى يورۇتقىن، خۇرشىد، ماھۇ ـ ئەنۋەر تاپ.

نىمە ئارمان، ئۆركىشى، دىل قايىنىمدا ئۆركەشلىسەڭ،
دىلدا گۆھەر، دىلدا كەۋسەر، دىلدىن تاتلىق شېكەر تاپ.

1943 ـ يىل دېكابىر، ئاقسۇ

پەرياد [1]

بۇ مېنىڭ غەملىك كۆڭلۈم بولارمىكىن بىر كۈن شاد،
غەم تاغلىرىدىن ئۇچۇپ، بولارمەنمۇ مەن ئازاد .

يا ھەمىشە قىينىلىپ، زۇلۇم ئوتىدا كۆيۈپ،
كۈنىنىڭ سىرىقىن كۆرمەي، بولارمەنمۇ مەن بەربات .

ۋاقىتسىز غازاڭ بولغان، باغلار چۆلگە ئايلانغان،
كۆڭۈلدىكى بۇ بوستان بولارمۇ يېنىپ ئاۋات .

بورانلاردا ئۇچماقتا مېنىڭ جان ئەمگەكلىرىم،
دەۋردە ئىناۋەت يوق، كۈن - تۈن قىلىمەن پەرياد .

① شائىر بۇ شېئىرنى 1943 - يىل 12 - ئايدا ئاقسۇدا يازغان. ئۇ ئىلىدىكى ئاتا - ئانىسىغا خەت يازغاندا، بۇ شېئىرنى ئۆز خېتىگە قوشۇپ ئەۋەتكەن. — مۇھەررىردىن.

يىللارغا جاۋاب

ۋاقىت ئالدىراڭغۇ، ساقلاپ تۇرمايدۇ،
يىللار شۇ ۋاقىتنىڭ ئەڭ چوڭ يورغىسى.
ئاققان سۇلار، ئاتقان تاڭلار قايتىلانمايدۇ،
يورغا يىللار ئۆمۈرنىڭ يامان ئوغرىسى.

ئوغرىلارپلا قاچىدۇ ئارقىغا يانماي،
بىر - بىرىنى قوغلىشىپ يورغىلىشىپ؛
ياشلىق بېغىدا بۇلبۇللار قانات قاقماي،
يوپۇرماقلار قۇيۇلىدۇ، پورلىشىپ.

ياشلىق ئادەمنىڭ زىلۋا بىر چېغى،
تولمۇ قىسقا ئۇنىڭ ئۆمرى بىراق.
يىرتىلسا كالېندارنىڭ بىر ۋارىقى
ياشلىق گۈلىدىن تۆكۈلىدۇ بىر يوپۇرماق.

يىللار شاملى يەلپۈنىدۇ، ئىزلار كۆمۈلىدۇ،
يوپۇرماقسىز ياغاچ بىچارە بولىدۇ قاقشال...
يىللار سىخىي، قۇرۇق كەلمەيدۇ، ئەكېلىپ بېرىدۇ
قىزلارغا قورۇق، ئەرلەرگە ساقال.

بىراق، يىللارنى تىللاش توغرا كەلمەيدۇ،
مەيلى، ئۆتۈۋەرسۇن ئۆزىنىڭ يولى...

ئادەملەرمۇ ۋاقتىنى قولدىن بەرمەيدۇ،
چۆللەرنى بوستان قىلغان ئادەملەر قولى.

يىللارنىڭ قوينى كەڭ، پۈرستى نۇرغۇن،
تاغدەك ئىشلار يىللار بىلەن ئۆرە تۇرىدۇ.
قاراپ باق، ئاخشامقى بوۋاق كىچىككىنە تۇرسۇن،
تۈنۈگۈن ئۆمىلەپ، ھە... بۈگۈن مېڭىپ يۈرىدۇ.

كۈرەشچان بالىلار قوغلىشىپ يىللار،
كۈرەش نەۋرىلىرىنى چوقۇم تاپىدۇ.
ئاخشام بەخت ئۈچۈن قۇربان بولغانلار
قەبرىسىنى يادلاپ گۈللەر ياپىدۇ.

مەيلى، ساقال سوۋغا قىلسا قىلسۇن يىللار،
مەنمۇ تاۋلىنىمەن يىللار قوينىدا.
ئىجادىم، شېئىرىمنىڭ ئىز تامغىسى بار،
ئالدىمدىن قېچىپ ئۆتكەن ھەر يىل بوينىدا.

قېرىماسمەن كۈرەشنىڭ كەسكىن چېغىدا،
شېئىرىم يولتۇز بولۇپ يانار ئالدىمدا.
ئۆلۈم پەستە قېلىش، كۈرەشنىڭ داۋانلىق تېغىدا،
چىدام ـ غەيرەتنىڭ يەڭگىنى ھەر دەم يادىمدا.

ئېسىلارمەن مىلتىق ئېتىپ تاۋلانغان قولغا،
يېپىشارمەن بايراق بىلەن ئالغا ئاتلىغان يولغا.
كۈرەش باياۋانىدا هارماسمەن ئەسلا،
يېڭىش بىلەن كېلىپ چىقمىز كەڭ غالىب يولغا.

يىللار، مەيدەڭنى تۇتۇپ قاقاقلاپ كۈلمە،
ئالدىڭدا قىزىرىشتىن ئارتۇق كۆرىمەن ئۆلۈمنى.

قىرىتمەن دەپ ئارتۇق كۆڭۈل بۆلمە،
ئاخىرقى جەڭگە ئاتاپ قويارمەن ئوغلۇمنى

يىللار دېڭىزى دولقۇنلۇق بولساڭمۇ،
ئۇپقۇنلىرىڭنى يارىدۇ بىزنىڭ كاراپ .
يىلنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قورقتىپ باقساڭمۇ،
ئىجاد يىللارنى قېرىتىدۇ، دەپ بېرىمىز جاۋاب .

1944 ـ يىل يانۋار، ئاقسۇ

ئىككى شېئىر

دوستۇم ... غا

خالايمەن، دوستۇم، بۇلاقتەك
خۇشال شارقىراپ ئېقىشنى ...
خالايمەن، ئەركىن تايلاقتەك
ئىجاد يايلىقىدا قىيغىتىشنى ...

خالايمەن، شېئىرىم ئۇرۇقلىرىنى
ۋەتەن باغرىغا چېچىشنى،
خالايمەن، دەريا قىرغاقلىرىدا
رەناگۈللەر ئېچىلدۇرۇشنى .

تۇغدى ئاناڭ سېنى، چوڭ قىلدى،
مېھرى بىلەن بېقىپ،
تەربىيىلىدى، ئوڭ قىلدى .
لېكىن سەن يەنە تىرىش، ئوبدان ئادەم بول،
ئۇنىڭ ئۈچۈن
ئىككىنچى ھەرىپەت ئانىسىدىن تۇغۇل .

1944 ـ يىل مارت، ئاقسۇ

بىزنىڭ مەمەت

(باللار بايرىمىغا بېغىشلاپ)

مەمەت تېخى بۇ يىل
ئاران تۆت ـ بەش ياش .
قوللىرى بۇدرۇق،
تېنى قاتتىق تاش .

يۈزلىرى ئاپئاق
ھەمدە قارا قاش .
ئاسلان ۋە كۈچۈك
ئۇنىڭغا يولداش .

ئەتىگەن قوپىدۇ،
يۇيىدۇ يۈزىنى .
باسمايدۇ چاپاق
ئۇنىڭ كۆزىنى .

ئىشتاننى كىيىپ،
كۆڭلەكنى ساپماي .
كۆڭلى تىنمايدۇ
مۈشۈكنى تاپماي .

مۈشۈك مياڭلاپ،
سالام قىلدۇ،
بۇرۇتلىرى بىلەن
سۆيۈپ قويدۇ.

ئاڭغىچە يېتىپ
كېلىدۇ كۈچۈك،
كۆزلىرى قىسىق،
ئەركىلەپ چۈچۈك .

ئاۋايلاپ يۈراپ،
ئاڭا قارايدۇ .
قۇيرۇق شىپاڭلىتىپ
پۇتنى يالايدۇ .

چايناپ بېرىدۇ
ناننى مۈشۈككە،
تاشلاپ بېرىدۇ
ئالا كۈچۈككە .

هارۋىنى سۆرەپ
چىقار كوچىغا ،
كۈچۈكنى باغلاپ،
يېپىنىڭ ئۇچىغا .

ياساپ داۋانلار ،
توپا توشۇيدۇ .
زەمبىرەك ياساپ ،
مۈشۈك قوشىدۇ.

پاقالچەكلىرى
راسا تۇرۇلگەن .
قولىدا چۆنق
تالدىن ئۆرۈلگەن .

ئوينايدۇ راسا
تەرلەپ هەم پىشىپ،
قىزىق ئويۇنغا
تازا كىرىشىپ .

ماڭىدۇ يوللار،
كېچىدۇ سۇلار .
ئارقىدا قالىدۇ
دۇمبەش داۋانلار .

«هوت كۇش» دەپ ئۇ
بېرىدۇ كوماندا .
توخۇ ـ ئۆردەككە
ياسايدۇ ئاتاكا ...

قاچىدۇ چۈجىلەر...
ئالدىدا قاقاقلاپ،
قوغلايدۇ كۈچۈك
ئۇنى پالاقلاپ .

مەمەتمۇ قالماي
ئالغا چاپىدۇ .
خىيالدا ئۇ
يېڭىش تاپىدۇ.

شۇنداق قىپ مەمەت
ئوينايدۇ كۈندە .
ھەتتا چۈشكە
كىرىدۇ تۈندە .

چۈشىدە يەنە
ئۇ بىر قوماندان .
ئالغا ـ ئالغا دەپ،
يۈگۈرەيدۇ ھەر يان .

ئاز كۈندە مەمەت
چوڭمۇ بولىدۇ.
مەكتەپكە باللار
لىققىدە تولىدۇ .

بەلكى ساۋاقنى
ئوقۇيدۇ ئەلا ،
باشقىلاردىن
قالمايدۇ ئەسلا .

ھەربىر ئىشىدا
ئۇ چىچەن، قارام .
تۈگىتىپ ئىشنى
ئالىدۇ ئارام .

ھېچقانداق ئىشلار
قۇتۇلۇپ قالمايدۇ،
ئەمما ملىتىقنى
ئۇنتۇپ قالمايدۇ .

نېمدېگەن راھەت
ئات بوپ ئوينسا،
نېمدېگەن راھەت
ملتىقلار ئاتسا .

1944 ـ يىل ئاپرېل، ئاقسۇ

كەل، باھار

كۆكلەم باغرىم، كەل، سېغىندىم سېنى،
يېشىل قوينۇڭغا تارتۇال مېنى .
قۇشلىرىڭنىڭ سايرىشى ئارامى جانىنىڭ،
سۇلىرىڭنىڭ شارقىرىشى ھەرىكىتى تەنىنىڭ .
كۆكلەم، بول چاپسان، تەبىئەتكە جان سال،
چىرماشسۇن تىرىلىپ، ماڭا مەجنۇنتال .
كۆكلەم، جىگىرىم سەن، ئاچ ئېتىزلارنى،
كەڭ سەھنەڭگە تارتۇال ئىشچان قىزلارنى .
سەيلە قىلسۇن ھەر ياندا باھار پەرۋازى،
جاراڭلىسۇن ئېتىزدا ئەمگەك ئاۋازى .
كەتمەن ئالسۇن دېھقان، تىلغىسۇن يەرنى،
ئالتۇن تېپىش ئۈچۈن تۆكسۇن ساپ تەرنى .
تورغايلار ئىلھام بەرسۇن چىرىلداپ ھاۋاغا،
ھەر ياندا شادلىقتىن ھېسلار ھۇۋەيدا،
كۆكلەم،يەرگە دەم سال، ئويغانسۇن قۇش ـ قۇرۇت ،
دەرەخلەر پەخىرلەنسۇن تارتىپ ساقال ـ بۇرۇت .
يېشىل باغلار، ئارام چاغلار يۈزى ئېچىلسۇن،
كەڭ ھاۋانىڭ قاتلىمىغا نۇرلار چېچىلسۇن .
دېھقان بالىسى چولپان بىلەن بەسلىشىپ تۇرسۇن،
بوستان قىلىش ئۈچۈن يەرگە كەتمەننى ئۇرسۇن .
مەرۋايىتتەك تەرلىرى ماڭلايىدىن ئاقسۇن،

ئىشقا تويۇپ يەرلىرى قەنتىنى چاقسۇن .
بۇ قىياپەت، بۇ كۆرۈنۈش شائىرغا ئىلھام،
ھېچ تويماسمەن بۇلارنى زوق بىلەن يازسام .
كەل باھار! مەرھابا، كۈتمەن سېنى،
يېشىل ئىلھام قوينىغا ئورىدىڭ مېنى .

1944 ـ يىل ماي، ئاقسۇ

تەسراتىم

ئوقۇپ ئەشئارلىرىنى غەرق مەست بولۇپ،
تەسراتىم چىنىسىگە تەسرات تولۇپ،
كۆزۈم بىر نۇقتىغا قاراپ قېتىپ قالدۇ،
ۋۇجۇدۇم خىيال بەھرىگە پېتىپ قالدۇ.
يېپىپ كىتابنى، ئۆزۈمگە سوئال بېرىمەن،
نەۋائىي قانداق بىر ئۇلۇغ ئادەمدۇر دەيمەن.
قېنىدۇ شۇ نەۋائى، قېنى بىر كۆرسەم،
مۇبارەك قوللىرىنى ئۇنىڭ بىر سۆيسەم.
قاراپ تۇرسام «خەمسە» نى يازغاندا،
قاراپ تۇرسام قەلەمدە گۆھەر قازغاندا.
قاراپ تۇرسام پەرھادقا رەسىم سىزغاندا،
قاراپ تۇرسام شېرىنگە گۈللەر تىزغاندا.
قاراپ تۇرسام بەھرامنىڭ قىياپىتىگە،
قاراپ تۇرسام گۈلەندەمنىڭ لاتاپىتىگە.
قوي شائىر، سۆزلىمە، جۆيلۈپ يوققا،
نەۋائىي كۆمۈلگەن ئەمەس تۇپراققا ...
يۈرىكى پاتمايدۇ ئالەمدە لەھەتكە،
روھى يۆلەنمەيدۇ ساماغا- ئەھەدكە.
ئۇنىڭ مازارىنى ھەربىر ۋاراقتىن ئىزدە،
گۈمبەز - قەبرىسىنى ھەر مىسرادىن ئىزدە.
ئۇ ئىجاد دەرياسىغا چۆمۈلگەن،
ئۇ ھەر مىسرا تۈۋىگە كۆمۈلگەن.

1944- يىل ئىيۇل، ئاقسۇ

كۆردۈم

جاھان ئىچرە نەزەر سالدىم، تامام غەۋغالىنى كۆردۈم،
كۆڭۈل سۆيگۈ بازارىدا مۇھەببەت، قايغۇنى كۆردۈم .

سەھەر باغۇ نازاكەتتە ئېچىلغان لالە ـ گۈللەرنىڭ
زاۋال ئارىلاش قىلىپ جۇتتا، سولاشقان ھالىنى كۆردۈم .

تېشىپ دەريا، ياساپ ئۇپقۇن، غۇلاچ ئېتىپ ئۇرۇپ تۇرسا،
ئۇ، قارا گىرۋەكلەرنىڭ توساپ تۇرغانىنى كۆردۈم .

1944 ـ يىل ، ئاقسۇ

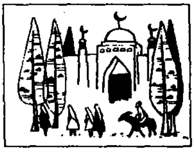

شائىر توغرىسىدا مۇۋەششەھ

يىراقتىن سۆزلە، شائىر نازاكەت بۇلبۇلىغا بوستان بول،
ھەتتا كەلگۈسى ئەۋلادلىرىڭ تىلىغىمۇ داستان بول!

ئالىمان ـ تالىمان ئىجاد بېغىڭدا مېۋە پىشمىسۇن،
ئەلگە غورا بەرمەيدىغان سادىق باغۋەن بول!

شۆھرەت ئىزدىمە، شائىر، خالىسا ئۇ ئۆزى كەلسۇن،
ئىجاد، مېھنەت مەيدانىدا باتۇر، پالۋان بول!

ئارام ئالما ئىلھام بەزمىسىدە مۇقام ئېيتماي،
يىراق زامان كۆرگەزمىسىگە سەنئەتتىن مەيدان بول!

شەرەپ ـ شان ئۇنۇملۇك ئىجادىڭ ھەر دەم يولدىشى،
ئىلھام سەنەم، سەن ئاشىق غېرىبجان بول!

ئۆلۈم يوق ساڭا، شائىر زادى ئۆلمەيدۇ،
ئەلنىڭ بۈيۈك گەۋدىسىدىكى ساپ قىزىل قان بول!

چۆرگىلەي، ئۆرگىلەي، سادىغاڭ كېتەي، ئەل بويىدىن،
ئەلنىڭ تۇيغۇسىغا ئانىدەك كۆيۈمچان بول!

نېمە كەم ئىلھام ئۈچۈن، دۇنيا خىلمۇخىل، دۇنيا مۆجىزە،
ھالال مېھنەت ـ كەشپىيات ئۈچۈن خورىماس كان بول!

كۆرەڭلەشنى سەن ئىزدىمە، قەلبىڭ تاپسۇن ھوسۇل،
مىليون خەزىنىلەردىن ئۇسسۇن، بەرىكەتلىك خامان بول!

رىشتە باغلاندى، شائىرلىقتىن يات ئادەم ئىدىم،
دېدى خەلق تۇيغۇسى: مېنىڭ ئۈچۈن جانان بول!

شەۋكەت تاپمايسەن ئىجادىيەت بىغىدا تۇرمىساڭ خالىس،
سايرا، ئۆتكۈر ھاڭ ـ تاڭ قالسۇن، بۇلبۇلىستان بول!

1944 ـ يىل ئاۋغۇست، ئاقسۇ

چال، سازەندىم①

(مۇخەممەس)

(مەشھۇر ناخشا ئىجادچىسى، ياش سازەندە زىكرى ئەپەندىگە بېغىشلايمەن)

چال سازىڭنى زوق بىلەن، تىنماي چال، سازەندىم،
ھەربىكتىنىڭ تېتىك، قوللىرىڭ مەجنۇنتال، سازەندىم،
ناخشاڭ شېرىن، تاتلىق سېنىڭ، گوياكى بال، سازەندىم،
ياشلىقنىڭ زىلۋا چېغىدا، ئىجاد قىلىپ قال، سازەندىم،
بۇ مۇخەممەس شۇنىڭ ئۈچۈن ساڭا ئىرسال، سازەندىم .

ئىجاد قىل ۋۇجۇدۇڭدا بار ئوبدان غەزەلنى،
كۈرەشچان سەنئەت مەيدانىدا باغلىغىن بەلنى،
سازلىرىڭ روھى بىلەن راست سۇغارغىن ئەلنى،
سەنئەتتىن مەۋجۇت قىل دولقۇنلۇق سەلنى،
شادىمان ھاياتنىڭ قوينىدا ئوبدان ئەھۋال، سازەندىم .

بۇ ۋەتەندە جاراڭلىسۇن نەغمەڭ ساداسى،
ھاۋالارغا ئۆرلەپ كەتسۇن مۇڭلۇق ناۋاسى،
تەسەددۇق، خويمۇ كەڭ گۈزەللىك دۇنياسى،
كونا مۇقاملار لەززەتنىڭ ئەڭ چوڭ باباسى،
ئۆسۈش، ئىجاد، يۈكسىلىشكە ئەپلىك ئامال، سازەندىم .

بىھۇدە يات كىرلەرنى تازىلىغاي ئىپسىل سەنئەت،
ئىنكاسىدۇر ھاياتنىڭ، جان ئۈچۈن لەززەت،
ئىلھام بېرىپ ۋىجدانىغا، تەۋرەتسۇن خىسلەت،
سازەندىنىڭ قولىغا بەرمىسۇن ھېچ دەرد،
كۆڭۈل مەيلىنى سازىڭ ئىشقى قىلسۇن ئىشغال، سازەندىم.

مۇقام ـ سەنەم، سەن بول بىر ئاشىق غېرىب،
ئۈچرىشىشقا ئالدىرا ۋۇجۇدۇڭ بېرىپ،
مۇھەببەتنىڭ مەنزىلىدە يۈر كۆكرەك كېرىپ،
ھەر قەدەمگە ئۈنچە ـ مارجان، ياقۇتلار تېرىپ،
شانۇشەۋكەت زېمىنىدا ئۆستۈر نىھال، سازەندىم.

ۋەتەن، خەلق ئۈچۈندۇر دائىم بىزنىڭ ئىشىمىز،
ئازاد تۇرمۇش ئاشنىسى بولدى ھەربىر كىشىمىز،
زور مەقسەتلەر يولىدا بىزنىڭ ئوي ۋە پىكرىمىز،
ئىجاد ئېتىشتۇر ھارماي يېپيېڭىنى زىكرىمىز،
قوبۇل ئەيلەڭ شېئىرىمنى، سىز بىمالال، سازەندىم.

① شائىر «چال، سازەندىم» ناملىق بۇ مۇخەممەسنى 1944ـ يىل 9 ـ ئايدا مەشھۇر سازەندىمىز ۋە ئاتاقلىق مۇقامچىمىز زىكرى ئەلپەتتاغا بېغىشلاپ يازغان. گەرچە بۇ چاغدا شائىر لۇتپۇللا ئاقسۇدا، زىكرى ئەلپەتتا غۇلجىدا بولسىمۇ، ئۇنىڭ مۇزىكا ئىجادىيىتى شائىرغا زور ئىلھام بېغىشلىغان، شائىر ئۆزىنىڭ مەشھۇر ئوپېراسى «تاھىر ـ زۆھرە» غەزەللىرىگە ئاھاڭ ئىشلەشتە، زىكرى ئەلپەتتانىڭ مۇزىكا ئىجادىيىتىدىن كەڭ تۈردە پايدىلانغان.

مۇھەببەت

چېلش، پۈكلە دۈشمەننى، ئۆرتە، ئوتقا ياق،
يېپىش غالىبىيەتكە، سائادەتكە كۆكرەك ياق.
كەسكىن مىنۇت يېتىپ، جانغا كەلسە ئىمتىھان،
دېمە ھەرگىز قۇربان بېرەيمۇ يە ياق.

ئۈز، غۇلاچ تاشلا، ئازادلىق دېڭىزىنى كەچ،
باتۇرلۇق ناخشىسىنى توۋلا ئەتە - كەچ.
ۋەتەن، خەلق قايغۇسىنى ھەممىدىن ئەلا بىل،
ۋەتەن ئۈچۈن كۈرەشتە سەن جېنىڭدىن كەچ.

گۈزەل ئەخلاق ھەرقاچان بولسۇن ساڭا يار،
كۆم يامانلىقنى، جايى بولسۇن ئۆڭكۈر - يار.
دۈشمەندىن ئۆزۈڭنى قوغدا، دائىم بول تەييار،
قولۇڭدىن چۈشمىسۇن زادى ئوق بىلەن يار.

1945 - يىل يانۋار، ئاقسۇ

باھار ھەققىدە مۇۋەششەھ ①

باھار كۈلمەكتە، يولداش، تەبىئەت غەمگۇزار سىنىڭدەك.
قىش يىغلىدى، كۈلدى قۇياش خۇش زەركار، سىنىڭدەك .

لاللەر قىلدى تەبەسسۇم، سۇلار سازىن چېلىپ ئاقتى،
دىماغنى يارار خۇشبۇي، يەلپۈنۈپ چىن ئىنتىزار، سىنىڭدەك .

ئالەمنى ياڭراتقۇچى بۇلبۇللار چاك ـ چاك سايراپ،
كۆكسىنى ئاچار ئېتىز چەكسىز گۈلزار، سىنىڭدەك .

لالە ياڭلىغ گۈللەر يۈزىگە تولۇپ ساپ قانلار،
بۇلبۇللار بەزمىسىگە بولدى خۇمار، سىنىڭدەك .

ئەجەب ئەزىزدۇر باھار پەسىللەر ئارىسىدا،
تەڭدىشى يوقتۇر يەنە خۇددى بەك يار، سىنىڭدەك .

زىيادىن ئەمچەك ئەمسە تاللار كېلىندەك تولغىنار،
قۇياش ھەممىگە تەڭ كۈلسە دەپ بەكمۇ ئىنتىزار، سىنىڭدەك .

ئېخ! ... باھار قەدرىنى يەنە مەندەك كىملەر بىلەر؟!
چۈنكى مەنمۇ چىن باھارغا تەشنائى زار، سىنىڭدەك .

زۇلۇم يوق بىچارىلەرگە قىش بوۋاينىڭ شورىدەك،
شۇلارغىمۇ مەڭگۈ شەپقەت بولسىدى يار، سىنىڭدەك .

ئى باھار، شارقىراتماڭغا بولغۇم بار قاينام ئۆركشى،
چۈنكى كۆكلەم تاڭ شاملى يۈرەككە مادار، سىنىڭدەك .

1945 ـ يىل ماي، ئاقسۇ

① لۇتپۇللا مۇتەللىپ بۇ مۇۋەششەھنى ئۆزىنىڭ ئەڭ يېقىن دوستى، سەپدىشى شائىر بىلال ئەزىزىگە بېغىشلاپ يازغان. شائىر بۇ شېئىرىدا ئۆزىنىڭ باھارغا، ئازادلىققا بولغان تەلپۈنۈشىنى قەدىردان دوستى بىلال ئەزىزىگە ئېيتىش ئارقىلىق خەلقىنىڭ باھارغا، يەنى ئازادلىققا بولغان تەشنالىقىنى چوڭقۇر لىرىك ھېسسىيات بىلەن ئىپادىلىگەن.

شائىر بىلال ئەزىزى خوتەنلىك بولۇپ، 1942 ـ يىلىنىڭ باشلىرىدا ئۈرۈمچىگە كېلىپ بىر مەزگىل ئۆلكىلىك دارىلمۇئەللىمىندە، كېيىن ساقچى كادىرلىرى يېتىشتۈرۈش مەكتىپىدە ئوقۇغان. ئۇ ئۈرۈمچىدە ئوقۇۋاتقان يىللاردا، لۇتپۇللا مۇتەللىپ «شىنجاڭ گېزىتى» دە ئەدەبىيات بېتىنىڭ مۇھەررىرى ئىدى. شۇ چاغدىلا ئىككى ياش شائىر ئوتتۇرىسىدا بىر ـ بىرىدىن ئۆگىنىش ۋە بىر ـ بىرىگە مەدەت بېرىشتەك چوڭقۇر دوستلۇق مۇناسىۋىتى ئورنىتىلغان. شائىر بىلال ئەزىزى 1943ـ يىلىنىڭ ئاخىرى ئاقسۇ كونىشەھەر ناھىيىلىك ساقچىخانىغا خىزمەتكە بارغاندىن كېيىن، ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت تېخىمۇ قويۇقلاشقان. ئۇلار ئۈچ ۋىلايەت بىلەن مەخپىي مۇناسىۋەت باغلاپ، خەلقنى گومىنداڭغا قارشى تەشكىللەش يولىدا جىددىي ئىشلەۋاتقان بىر پەيتتە، خائىنلارنىڭ ساتقىنلىقى بىلەن قولغا ئېلىنغان. 1945 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 18 ـ كۈنى شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپ گومىنداڭ ئەكسىيەتچىلىرى تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن. بىلال ئەزىزىمۇ بىللە ئۆلتۈرۈلگەن.

خىيالچان تىلەك

تېگىرقىمايمەن، دوستلار، تىلەيمەن ئالىي تىلەكلەرنى،
چۈشۈرمەيمەن كۈرەشكە دەپ تۈرگەن بۇ بىلەكلەرنى.

مەرد باغۋەن غازاڭ قىلمايدۇ ۋاقىتسىز باغنى،
تەربىيىسىز سولدۇرۇپ گۈل - چېچەكلەرنى.

خىيالىم خۇددى تەلپۈنۈپ تۇرغان بىر سەبىي بالا،
ئېمىش ئۈچۈن قەدىردان ئانىدىكى قوش ئەمچەكلەرنى.

لەززەتلىك خىيال ئارىسىدا بېقىپ ئاسمانلارغا،
تەپەككۇر كۆزى بىلەن كۆرىمەن روشەن بۇجەكلەرنى.

جانان ناز ئۇيقۇدا يېتىپ نېچۈك تولغانماس؟!
ئاشىقى كۈتۈپ تۇرسا ئېچىپ يورۇق روجەكلەرنى...

نېمىشقا يازماي تىلەك ئارىلاش مۇڭلۇق لىرىكىلارنى،
سۆيگۈ ئىشقى ئۆرتەپ كۆيدۈرسە يۈرەكلەرنى.

ئەزەلدىنلا خىيالچان... مۇڭلۇق بىر يىگىت ئىدىم،
تىڭشىغاچقا مومام ئاغزىدىن ساماۋى چۆچەكلەرنى.

سۆيگۈ دېڭىزى چوڭقۇرلۇقىدا مەن قاينام تۇرسام،
ئۇسسۇزلۇقۇم قانداق قانسۇن ئىچىپ كىچىك كۆلچەكلەرنى.

1945 - يىل ئىيۇن، ئاقسۇ

ئاخىرقى سۆز ①

بۇ كەڭ دۇنيا مەن ئۈچۈن بولدى دەۋزەخ،
ياش گۈلۈمنى غازاڭ قىلدى قانخور ئەبلەخ ...

1945 ـ يىل سېنتەبىر، ئاقسۇ

① بۇ، شائىر لۇتپۇللا مۇتەللىپنىڭ ئۆلۈم ئالدىدا گومىنداڭ تۈرمىسىنىڭ تېمىغا يېزىپ قالدۇرغان ئەڭ ئاخىرقى شېئىرى. — مۇھەررىردىن.

مۇھەببەت ھەم نەپرەت

(كىچىك داستان)

ئەلەمگە نەپرەت ئوقۇدۇم،
مۇھەببەتتىن ئېلىپ ئىلھامنى .
ئالتە يىللىقا[1] شېئىر توقۇدۇم،
قوبۇل قىل، بۇ سوۋغامنى .

1

دۈشمەن غالجىرلاپ،
يېزىغا تاشلاندى .
توپلار گۈلدۈرلەپ
ھۇجۇم باشلاندى .

ئۆرۈلۈپ تاملار،
باستى ياپونلار .
بالا ـ چاقىلار،
زار قاقشاپ يىغلار .
ۋەيرانلىق تاشتى،
ھەددىدىن ئاشتى .
تاغلارنى كۆزلەپ،

① ياپون باسقۇنچىلىرىغا قارشى ئۇرۇشنىڭ ئالتە يىللىقى. ــــ مۇھەررىردىن.

ئەللىمۇ قاچتى .
— بىزلەرمۇ ئەلدىن
قالمايلى موماي .
قۇتۇلۇشقا ئۇتتىن، —
دېدى جالغ بوۋاي .
يىغىشتۇرۇشۇپ
نەرسە ـ كېرەكنى؛
ئالدىراشلىقتا
تاڭدى يۈكنى .
بوۋاي كۆتۈردى
خۇرجۇن ـ قاچىنى .
كېرەك ـ ياراغدىن
قالدۇرماي پارچىنى .
تۇيۇقسىز دىنلا
ئىشىك ئېچىلدى .
ئىس ۋە توپىلار
ئۆيگە چېچىلدى .
ۋۇجۇدى خاراب
بىر يىگىت كىردى .
چوڭقۇر ئۇھ تارتىپ
تېڭىرقاپ تۇردى .
كۆزلىرى ئاينىچ
مەيۈس پاللىدار،
تەلەتى ئۆمسە،
تېنى غاللىدار.
ملتىق ئىستوۋۇلى
يەرگە قارىغان .
جانسىز قوللىرى

پەسكە ساڭگىلىغان .
بوۋاي ھەم موماي
لام ـ جىم دېمىدى .
بىر كۆرۈش بىلەن
ئوغلىنى تونۇمىدى .
يات بىر قىياپەت
غۇدىيىپ تۇرار؛
كۆرمىگەن پەقەت
گەۋدە كۆرۈنەر.
لېكىن بۇ ھالەت
يەنە قىستىدى .
ۋىجدانى تېشىپ
ــ بول، سۆزلە،ــ دېدى .
ئۇ ، گۇناھكاردەك
يەرگە يىقىلدى .
مەن ئوغلۇڭلار، دەپ
دېمى سىقىلدى .
مومايىنىڭ كۆزى
يوچۇن پارقىرىدى .
جىمىرلاپ يۈزى
بىردىن ۋارقىرىدى:
ــ ئوغلۇم، قوزام،ــ
دېدى، تاشلاندى،
بوۋاي يۈرىكىدە
غەزەپ باشلاندى .
ۋاقىتسىز كېلىش
شۈبھىگە قويدى .
گوياكى بوۋاي

ئۆزىنى سويدى .
چوڭقۇر كۆزلىرى
ياندى نەپرەتتە .
پاتقاندەك بولدى
چوڭقۇر كۆلپەتكە .
كەكە ساقىلى
تىترەپمۇ كەتتى .
ئەلەم - غەزىپى
سۆڭەككە يەتتى .
— ئېيت نېمە ئۈچۈن،
كەلدىڭ بۇ ياققا؟
ھەممە كۆرەشتە
بويالسا قانغا .
قانلىق سوقۇشلار
ئەۋج ئېلىۋاتسا،
دۈشمەن ئېلىڭگە
زۇلۇم سېلىۋاتسا؛
دۈشمەننى يېڭىپ
سوقۇش بېسىلغاندا،
غەلبە تۇغى
ئېگىز ئېسىلغاندا؛
كەلسەڭ بولمامدۇ،
ئاندىن بۇ ياققا ...
ئالمامدۇق سېنى
ئاندىن قۇچاققا .
قارىشىڭ غەلىتە،
ئەھۋالىڭ ناچار.

كەچۇرمىشىڭنى
قىل ئەمدى ئىزھار ...

بىرىلگەن سوراق،
جاۋنى تىترەتتى .
موماي ئېچىنىپ:
«قوي، تەگمە»— دېدى .
بوۋاي مومايغا
ئالىيىپ قارىدى .
گويا كۆز بىلەن
ھەقنى ئايرىدى:
سوئالدىن ئۆتكەي،
راست جاۋاب بەرگەي .
باشتىن ئۆتكەننى
قويماستىن دېگەي .
سۆزىنى ئاڭلاپ،
ئوبدان چۈشىنەي،
نېمىگە كەلدى،
ئاندىن ئىشىنەي .
شۇندىلا بالام
ھەم جان قوزام دەي .
باغرىمغا بېسىپ،
يۈزىدىن سۆيەي .
قارايتتى ئانا
قاتتىق ھومىيىپ،
سۆزلەلمەس ئوغلى
ئاينىچ ھودۇقۇپ .
كۆرەشتىن زېرىكىپ

كەتتىم دېمىدى .
سىلەرنى سېغىنىپ
كەلدىم دېمىدى .
يۇلىنىڭ ئىشقى
قويمىدى، دېمىدى،
يۈرەك جامالىغا
 تويمىدى، دېمىدى؛
گەپ قىلالمىدى،
ھودۇقۇپ كەتتى .
خىجىللىق دەردى
يۈرەككە يەتتى .
قىزاردى يۈزى،
پارقىراپ كۆزى،
كۈچىسىز لېۋىدىن
چىقمىدى سۆزى .
گويا تەگكەندەك
ئۈستىگە قامچا،
ماڭالايدىن ئاقتى
چېپىلداپ تامچا .
يارىتامدۇ ئاتا
بۇنداق كېلىشنى؟!
ئورۇنسىز، بىۋاق
بۇ «سېغىنىش»نى ؟!
— سىلەرنى سېغىندىم،
شۇڭلاشقا كەلدىم .
ئاخىرقى ئۆمرۈمدە
بىللە ئۆلەي دېدىم .
— كەچتىم سىنىڭدەك

مېنىڭ ئوغلۇم يوق .
سەندەك ئوغۇلسىز
مېنىڭ كۆڭلۇم توق .
مۇنداق ئوغۇللۇق
ساڭا ئەمەس خاس .
قورقۇش ۋە تىترەش
ھەرگىز ياراشماس .
نېمە قىلساڭ قىل،
بىزلەر كېتىمىز .
پارتىزانلارغا
بېرىپ يېتىمىز،
مەن قېرى ئاتاڭ
بولدۇم پارتىزان.
ۋەتىنىم جېنىمدۇر،
ھەممىدىن مېھرىبان .
ئاداققى ئۆمرۈمدە
ۋەتەن دەپ ئۆلەي .
ۋەتىنىم ئۈچۈن
ساپ قېنىم تۆكەي، —
دېدى گەپ - سۆز يوق،
موماينى يېتىلىدى .
ئىشىك تەرەپكە
ئوقتەك ئېتىلدى .
يىگىت ھەيكەلدەك
قېتىپلا قالدى .
چوڭقۇر خىيالغا
پېتىپلا قالدى .

2

تالاغا چىقتى،
قارىدى ئۇزاققا،
بوۋاي ۋە موماي
كەتكەن يىراققا .
قىشنىڭ شاملى
چىقىپ ئۆتىدۇ .
يېڭى ئىزلارنى
كۆمۈپ كېتىدۇ .
ئۆپچۆرە خاراب ،
قارا كۆل بولغان .
باغۇ بوستانلار
دەشتۇچۆل بولغان .
ھېسابسىز جەسەت
دۆۋىلىنىپ ياتقان .
يېزىنىڭ ئىچى
قانلارغا پاتقان .
لاۋۇلداپ يالقۇن
ئەتراپنى قاپلار .
ۋەھشىي ياپونلار
پاك جاينى تاپلار .
تۈن قاراڭغۇسى
كەلدى ـ دە، باستى .
گوياكى ئۇنى
تىك دارغا ئاستى .
ئۇنىڭ يۈرىكى
خۇددى ئىدى تاش .

دارنىڭ ئاستىدا
ئەگمەس ئىدى باش .
كۆزى يۇمۇلۇپ ،
يەنە ئېچىلدى ،
خۇددى ئالدىغا
نۇرلار چېچىلدى .
كۆردى ئالدىدا
باشقىچە گەۋدە ،
چېھرىدە يېڭىش
قىلار تەنتەنە .
يۈزى قىپقىزىل،
خۇددى جىنەستە ،
زىلۋا بويلىرى
سىرلىق گۈلدەستە .
يىگىتنىڭ كۆزى
يوغان ئېچىلدى،
پەرۋانىدەك ئۇ
قىزغا ئېتىلدى .
— سەنمۇ ئومىقىم،
سۆيگۈنۈم يۈلى،
بەختىم بېغىنىڭ
ئېچىلغان گۈلى .
بىراق، ياش قىزچاق،
چېكىندى دەرھال،
ئۆزگىرىپ رەڭگى،
تىترىدى غال ـ غال .
— توختىغىن، تۇتما،
ماڭا قول سوزما .

مۇھەببەت شەرتىن
ۋاقتىسىز بۇزما .
ئەسكەر ئىدىڭ سەن،
نېمگە كەلدىڭ؟!
ئۇشتۇمتۇت كەپسەن،
كىمنى سېغىندىڭ؟!
ئاتا ھەم ئاناڭ
تاغلاردا يۈرسە،
ۋەتەن يولىدا
جاپالار كۆرسە،
سەن بۇ يەرلەردە
نىم قىپ يۈرسەن؛
دۈشمەنگە قانداق
مۇشتۇم تۈرسەن؟!
قېنى سەندىكى
ياشلىق ئىرادە؟
قېنى سەندىكى
ئاداققى ۋەدە؟!
قېنى كۆرەشتە
باتۇر بولغىنىڭ،
دۈشمەننى سۈرۈپ،
تارمار قىلغىنىڭ؟
قېنى مۇشەققەت،
جاپاغا تۆزگىنىڭ،
قېنى يېڭىشنىڭ
سۆيىدە ئۆزگىنىڭ؟!
قېنى ۋەتەنگە
جاننى بەرگىنىڭ؟!

قېنى دۈشمەنگە
كۆكرەك كەرگىنلىك ؟!
قېنى ئېيتقىنا،
چىن مۇھەببىتىڭ ؟!
ۋەدىلەر بېرىپ،
يازغان ئۇ خېتىڭ ؟!
ھەربىر كۈرەشتە،
ئۇلۇغ تەۋرەشتە،
غەلبە قۇچۇپ،
يازىمەن دېگىنىڭ؟
پولاتتەك چېنىپ،
دۈشمەننى يېڭىپ،
ئۈستۈنلۈك ئېلىپ،
بارىمەن دېگىنىڭ ؟!
ھەممىسى يالغان ،
سەندەك سۆيگۈ يوق .
يولىغا باققان
ئىنتىزارىم يوق .
مۇھەببەت ئەسلى،
كۈرەشتە ئاشار.
ئۇندىن كۈچ ئېلىپ،
دولقۇنلاپ تاشار.
مەندە مۇھەببەت
ھەرگىز سوۋۇماس؛
سەن چۈشەنگەندەك
نەپرەتلىك بولماس .
قىستالڭ كۈنلەردە
ئۆچمەس يالقۇنى .

تىڭشىسالىڭ ئەگەر
دىڭىز شاۋقۇنى .
مەنزىلگە بارماي،
بۇندا قېلىپسەن،
كۈرەشتىن قېچىپ،
ھالدىن تېيىپسەن .
خوش ئەمىسە، جالىڭ،
تاغقا كېتىمەن،
پارتىزانلارغا
بېرىپ يېتىمەن .
دېدى - دە، قارىدى
ئويناق كۆزىدە .
بار ئىدى غەزەپ
ئوتلۇق سۆزىدە .
يىگىت بىرھازا
تاش بولۇپ قاتتى،
تىرىكلا تۇرۇپ،
قەبرىگە پاتتى .
بۇ مۇھەببەتنىڭ
نەپرىتى ئىدى؛
ئەلنى سۆيۈشنىڭ
قىزغىن تەپتىدى .
يىگىت تىلەتتىن
كۆزىدىن كەچۈردى.
سۆيگۈ ئوتىنىڭ
مېھرىن ئۆچۈردى .
غەزەپكە تولۇپ،
تاغقا يول ئالدى .

«ئاھ!...» دېدى يىگىت،
قېتىپلا قالدى .
بېشى ئايلىنىپ،
كۆزى تورلاشتى،
گۈلدەك چىرايى
بىردىن سولاشتى .

3

يۈگۈردى، باردى
لىيەنجاڭ ئالدىغا .
«ئەپۇ قىل» دېدى،
يىقىلىپ پۇتىغا؛
— يىغلىدىم، ئازدىم،
مەن چوڭ گۇناھكار.
غەزەپ ۋە نەپرەت
تاشنىمۇ كېسەر.

4

كېتىپ بارار جەڭ،
ئۈچ كۈندىن بېرى،
ئۇرۇش تەقدىرى
بولماي بىر سېرى .
چوڭقۇر ئاكوپلار
قويماي يىمرىلدى،
دۈشمەن ئەسكىرى
مىڭلاپ قىرىلدى .
شۇندىمۇ دۈشمەن

قايتماس ئارقىغا،
جان ـ پىنى چىقىپ
كەلسىمۇ ھەلقۇمغا .
ئۇرۇش تەقدىرىن
قىلىش ئۈچۈن ھەل ؛
ئاتاكا باشلاندى
مەيدان بويلاپ دەل .
قىيقاس ۋە چۇقان
قاپلاپ مەيداننى؛
كۆرۈنەر خۇددى
قويماستەك جاننى .
ئۈچراشتى ئەنە،
ئىككى تەرەپ تەڭ،
باشلاندى قانلىق
گىرەلەشمە جەڭ .
جاڭگىنىڭ نەيزىسى
دائىم سانجىلار،
كۈچلۈك قولىدا
دۈشمەن يانچىلار .
كەلسە ياپونلار
تاشلايدۇ مىجىپ،
جاڭگىنىڭ ئالدىدىن
كېتەلمەس قېچىپ .
قانلار تۆكۈلدى،
دەريا ـ كۆل بولدى،
دۈشمەن تارمار بوپ،
غەلبە مول بولدى .
تاغدىن پارتىزانلار

كېلىپ قوشۇلدى.
دۈشمەن بەللىرى
تامام ئۈشتۈلدى .

5

سوقۇش تۈگىدى،
جەڭمۇ بېسىلدى .
غەلىبە تۇغى
ئېگىز ئېسىلدى .
ئۇرۇشتىن يەكۈن
قىلغاندا ليەنجاڭ،
ئۇنىڭ سۆزىنى
بۆلەتتى چۇقان .
دۈشمەن يوقاتقان
قورال ۋە جاننى
كۆرسىتىپ كېلىپ،
ئەسلىدى جاڭنى .
— ۋەتەنگە باغلاپ
يۈرىكىن دائىم،
قىلمىدى ئەسلا
ئۆلۈمدىن ۋايىم .
بۇ قېتىم جەڭدە
يالغۇز بىر ئۆزى،
كەلسىمۇ قارشى
دۈشمەندىن يۈزى،
قەدەم چېكىنمەي
ئالغا ئىنتىلدى،
دۈشمەن ئۈستىگە

ئوقتەك ئېتىلدى .
ئۇرۇشمۇ تۈگەپ،
ئىزدىدىم ئۇنى .
تەبرىكلەش ئۈچۈن
باتۇر جەڭچىنى .
ھېچكىم بىلمەيدۇ
نەدە قالغىنىن،
ياكى مەجرۇھ بوپ
ھوشسىز تالغىنىن .
سۆزمۇ تۈگىمەي،
پەرياد سالدى قىز .
مەيدانىنى بويلاپ،
باراتتى ئۇ تېز .
مەيدان كېزەتتى،
كۈن - تۈن ئىزدەيتتى .
جەڭچىنىڭ ئىشقى
قەلبىن ئېزەتتى .
چىدىيالماس ھېچ
جەسەتنى تاپماي،
يۈزىگە قىزىل
بايراقنى ياپماي .
ياقىلاپ دەريا،
باراتتى ئالغا .
ئىنتىزار بولغاندەك
گۈزەل بىر تاڭغا.
ئېشىپ قىرغاقتىن،
چىققاندا بىر چاغ،
پۈتلاشتى ئاڭا

سوزۇلغان ئاياغ .
ئاتتى ئۆزىنى
جەسەت ئۇستىگە؛
چىدالماي پەقەت
جاڭنىڭ ھۆسنىگە .
يىغلايتتى قىزچاق
تۆكۈپ يېشىنى .
يەردىن كۆتۈرمەي
مۇڭلۇق بېشىنى .
– كەچۈر يىگىتىم،
سۆيۈملۈكۈم جاڭ،
سېنىڭدىن رازى،
ئاتا ۋە ئاناڭ .
سېنىڭدىن رازى
ئۇرۇق – تۇغقىنىڭ:
سەپتىكى جەڭچى
ۋەتەن ھەم يۇرتۇڭ!

6

مۇھەببەت، نەپرەت
بىر تۇغقان ئەمەس .
لېكىن بۇلارنى
ئايرىماق بەك تەس .
نەپرەت ھەم لەنەت
دۈشمەنگە خاستۇر؛
دوستقا مۇھەببەت
ھەرقاچان ماستۇر.
دۈشمەنگە نەپرەت
ھەربىر يۈرەكتە
يانسۇن، تۇتاشسۇن

ئۆرلەپ پەلەككە .
ۋەتەن، بىل، ئاناڭ،
قاينىسۇن رىغبەت ،
مەشئەلدەك يانسۇن
قايناق مۇھەببەت .
مۇھەببەت جاڭنى
سورىدى جەڭدە .
باغلىغاچقا دىل
ئەزىز ۋەتەنگە .

7

تۈن ئىدى بوران،
قۇترار شۇۋىرغان .
كىملەر شەرققە
قاراپ يول ئالغان ؟!
جۇڭخۇا ئەۋلادى،
ئۇلار جەڭچىلەر .
ۋەتەن يولىدا
كۈرەشكۈچىلەر .
قۇترىسىمۇ جۇت،
بەربىر ، ماڭار ،
تۈنلەر سۈرۈلۈپ،
ئاتقۇچە تاڭلار .
تاڭنىڭ شولىسى
ئەنە يىراقتا ؛
كۈرەش بىلەن سەن
چامدا، شۇ ياققا !

1942 ـ يىل ئىيۇل، ئۈرۈمچى

يىللارغا جاۋاب

ئاپتورى: لۇتپۇللا مۇتەللىپ
نەشرگە تەييارلىغۇچى: يالقۇن روزى
مەسئۇل مۇھەررىرى: زىلەيخا ئەزىز
مەسئۇل كوررېكتورى: گۈلشەھەر نىغمەت
تەكلىپلىك كوررېكتورى: ئايگۈل ياسىن
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى: ئەكبەر سالىھ
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 - نومۇر
تېلېفون: 0991—2827472
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا 2 - باسما زاۋۇتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 880×1230 مىللىمېتىر، 1/32
باسما تاۋىقى: 4
قىستۇرما بېتى: 4
نەشرى: 2008 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى
باسمىسى: 2009 - يىلى 2 - ئاي 2 - بېسىلىشى
تىرازى: 5001—8000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978—7—228—11691—1
باھاسى: 12.00 يۈەن